

בס"ד. שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשל"א.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. ידועה הקושיא¹: מהו החידוש של מתן תורה — בה בשעה ש"מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה"², אפילו דקדוק קל של דברי סופרים, כדברי הגמרא³: "אפילו עירובי תבשילין".

ובהקדמה:

הכוונה במארז"ל זה הוא לא רק לענין המצוות, אלא גם לענין התורה — כמובן מדברי הגמרא³ "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם .. אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי' .. יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה הי' .. יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה הי'"; וזהו גם דיוק הלשון "עד שלא ניתנה", שמתאים יותר לתורה, שבה נאמר הלשון "מתן תורה", שהרי בנוגע למצוות מתאים יותר הלשון "עד שלא נצטווה" וכיו"ב.

ומזה מובן שאצל האבות הי' ענין התורה, אלא כיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁴, הנה ע"י התורה הי' אצלם גם ענין המצוות, כמובן מהדוגמא שהובאה בגמרא: "אפילו עירובי תבשילין"; אבל בעיקר מדובר כאן אודות ענין התורה.

[ואין זה כמו הלשון שאמר יעקב: "עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי"⁵ — כי, הדיוק והחידוש בנוגע לענין המצוות הוא ביחס לכך ש"עם לבן גרתי", היינו, שהי' עבד אצל לבן, והרי ענין העבדות הוא בסתירה לקיום המצוות, כיון שאי אפשר לקיימם בשעה שמשועבדים למישהו אחר [משא"כ בנוגע ללימוד התורה אין זו סתירה גדולה כ"כ, כי גם בשעה שעובד עבודתו לאדונו, יכול להרהר בתורה, ואפילו לדבר בדברי תורה, אף שזה קשה יותר], ולכן אומר הקב"ה בנוגע לקיום המצוות: "עבדי הם"⁶, "ולא עבדים לעבדים"⁷ [וכידוע ביאור הטעם

(5) וישלח לב, ה ובפרש"י.

(6) בהר כה, מב. שם, נה.

(7) קידושין כב, ב. וש"נ. הובא בפרש"י

עה"ת משפטים כא, ו.

(1) ראה תו"א יתרו סז, ד. עג, סע"ג

ואילך. מג"א צו, ג. ובכ"מ.

(2) קידושין פב, א. וראה יומא כח, ב.

(3) יומא שם.

(4) קידושין מ, ב. וש"נ.

שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא, בגלל השעבוד לבעליהן⁸. וכפי שמצינו גם בזהר⁹ שענין העבדות הוא בסתירה לקיום המצוות; ולכן צריך לחדש שאע"פ ש"עם לבן גרתי", מ"מ, "תרי"ג מצוות שמרתי".

ובכן:

בשלמא בנוגע לקיום המצוות יש חילוק עיקרי בין לפני מ"ת ולאחרי מ"ת — כדאיתא במדרש¹⁰ "כל המצוות שעשו לפניך האבות ריחות היו", והיינו לפי שקדושת המצוה לא חדרה בגשמיות החפץ שבו נעשתה המצוה (וכמו במקלות דיעקב שהיו בדוגמת מצות תפילין¹¹), ואילו לאחר מ"ת חודרת קדושת המצוה את הגשם — שזהו ענין עיקרי בקיום המצוות, לפי שכל ענינם הוא לברר ולזכך את העולם ולהעלותו לקדושה, וענין זה נתחדש במ"ת, לאחרי הקדמת כור הברזל כו'¹².

משא"כ בנוגע לתורה אין חילוק לכאורה בין קודם מ"ת ולאחרי מ"ת — כיון שענין התורה הוא (לא בירור וזיכוך העולם, אלא) הבנה והשגה, כמ"ש¹³ "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", והרי ענין ההבנה וההשגה שייך גם לפני מ"ת; וכן ענין ההוראה, תורה מלשון הוראה¹⁴, שייך קודם מ"ת, שגם אז הוצרכו לידע כיצד לקיים את המצוות (ברוחניות), הכוונות והסודות כו'; ועאכו"כ שענין האור שבתורה, "תורה אור"¹⁵, שייך גם קודם מ"ת, שהרי ע"י לימוד התורה נתגלתה והאירה האמת כו' (שכל זה אינו קשור לגשמיות העולם).

ועפ"ז מתחזקת יותר השאלה בנוגע ל"זמן מתן תורתנו" — שזהו עיקר ענינו של חג השבועות, שהרי אין בו מצוה מיוחדת, כמו חג הפסח שיש בו מצות אכילת מצה (ואיסור אכילת חמץ), וכן חג הסוכות שיש בו המצוות דסוכה וד' מינים, משא"כ חג השבועות שיש בו רק האיסור דעשיית מלאכה, ולכן נקרא "עצרת"¹⁶, והענין החיובי היחיד שיש בו הוא הענין דמ"ת — דלכאורה אינו מובן מהו החידוש בזה, בה בשעה שלימוד התורה הי' כבר לפני מ"ת?

8 ראה תר"מ חל"ג ריש ע' 58. וש"נ.	13 ואתחנן ד, ו.
9 ח"ג קח, א. וראה גם תר"מ חנ"א ע' 463 הערה 83. וש"נ.	14 ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.
10 שהש"ר פ"א, ג (א). וראה לקר"ש ח"ח ע' 58 ואילך. וש"נ.	15 משלי ו, כג.
11 ראה זח"א קסא, ב ואילך.	16 ראה קדושת לוי דרוש לשבועות בתחלתו. וראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשכ"ב ס"ד (תר"מ חל"ד ס"ע 26 ואילך).
12 ראה תר"א יתרו עד, סע"א ואילך. ובכ"מ.	

ב. והביאור בזה — שהחידוש שנפעל במ"ת מודגש בשם "זמן מתן תורתנו"¹⁷:

לכאורה העיקר הוא — לא פעולת הקב"ה בנתינת התורה, אלא קבלת התורה ע"י האדם. וא"כ, מדוע מדגישים הענין ד"מתן תורה" דוקא, ולא קבלת התורה?

וכמו בשאר המועדים — נקרא חג הפסח "זמן חרותנו", ע"ש השינוי והפעולה שנעשת באדם, שנעשה בו שינוי גדול שיצא מעבדות לחירות, ועד"ז חג הסוכות שנקרא "זמן שמחתנו", שמורה על השינוי שנעשה באדם כתוצאה מזה ש"שמחה פורץ גדר"¹⁸. ובנוגע לחג השבועות — אומרים אמנם "זמן מתן תורתנו", תורה שלנו, אבל ההדגשה היא לא על קבלת התורה ע"י האדם, כי אם על נתינת התורה ע"י הקב"ה, אלא שבזה גופא אומרים שניתנה התורה ששייכת אלינו ("תורתנו"), אבל היו"ט נקרא "זמן מתן תורתנו"?!

אך הענין הוא — לפי שהחידוש דמ"ת הוא בכך שהתורה שהיתה למעלה ניתנה למטה, משא"כ קודם מ"ת, הנה אף שהאבות למדו תורה, עדיין לא ניתנה התורה למטה, אלא שבהיותם למטה למדו וחזרו את התורה כפי שהיא למעלה.

ג. וההסברה בזה — דלכאורה מהי הנפק"מ אם לומדים את התורה למטה כפי שהיא למעלה, או שהתורה ניתנת למטה — מובנת מהלשון "מתן תורה" (לא נתינה, אלא "מתן", במ"ם), שהו"ע של מתנה: מתנה — היא מצד הנותן, שלא לפי ערך המקבל, והיינו, שאע"פ ש"אילו לא עביד נייחא לנפשי" לא הוה יהיב לי' מתנתא"¹⁹, מ"מ, הרי זה שלא לפי ערך עבודת המקבל.

וזהו מה שנתחדש במ"ת:

לפני מ"ת הי' לימוד התורה באופן שכל אחד לקח לפי ערכו; האבות לפי ערכם ושרש נשמתם, השבטים — לפי ערכם, וכל שאר שבעים נפש — לפי ערכם. וכמוכן בפשטות בנוגע לשיבה שיסד יהודה במצרים וכיהן בה בתור ראש ישיבה, שהשגתו בתורה היתה לפי ערכו, ואילו השגת התלמידים היתה לפי ערכם.

17) ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 156. חכ"ח ועוד.

18) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ ע' 11. חל"ח ע' 3.

19) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. טז, א. ב"ב קנו, א.

ואילו במ"ת ניתנה התורה למטה במתנה — לא לפי ערך המקבל, אלא לפי ערך הנותן, שהוא הקב"ה, וכנוסח ברכת התורה: "נתן לנו את תורתו", היינו, שעצם התורה כפי שהיא למעלה, "תורתו", התורה של הקב"ה — "נתן (הקב"ה) לנו"; וכיון שאין זה לפי ערך המקבל — הרי זה ניתן לכל ישראל בשוה, ללא חילוק בין למדן גדול לפשוט שבפשוטים.

וכמודגש גם במאמר רז"ל²⁰ ש"אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד וכו'", היינו, שאם הי' חסר אפילו הפשוט שבפשוטים, הנה גם הגדול שבגדולים לא הי' מקבל את התורה ח"ו, כי, מצד "מתן תורה" — כולם שוים.

והביאור בזה — שע"י התורה מתאחדים עם הקב"ה, כמבואר בתניא²¹ שע"י לימוד התורה נעשה "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו כו'" בין שכל האדם עם התורה, וכיון שזוהי תורתו של הקב"ה, שהוא המדע והוא היודע והוא הידוע (כלשון הרמב"ם²², ובלשון החסידות: שכל משכיל ומושכל), הרי היא אין-סוף, בלי גבול, ולכן לא שייך בזה ענין של התחלקות.

וזהו גם הטעם לכך שלימוד התורה הוא באופן שאי אפשר להשאר במקום אחד, אלא צריך תמיד להוסיף ולהתעלות, וכמודגש גם בכך שבכל שנה ושנה חוזר ומתחדש הענין ד"זמן מתן תורתנו", אע"פ שכבר ניתנה תורה לפני אלפי שנים — דכיון שעייז מתקשרים עם הקב"ה שהוא בל"ג, לכן יכולים להוסיף ולהתעלות עד אין סוף.

ד. וכללות הענין בזה — שלפני מ"ת היתה התורה לפי ערך מציאות הנברא, ואילו במ"ת ניתנה התורה כפי שהיא מצד הבורא.

וזהו גם תוכן ענין ביטול הגזירה שנפעל במ"ת — ש"התחוננים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחוננים"²³:

קודם מ"ת היו "עליונים" ו"תחוננים" עולמות שונים ("צוויי וועלטן"). ועד שאפילו האבות שהיו בבחי' "מרכבה"²⁴ — הרי גם "מרכבה" אינה הרוכב עצמו, אלא היא בכלל ה"תחוננים".

(20) דב"ר פ"ז, ח. וראה מכילתא יתרו יט, לשם (ע' נה).

(23) ראה שמור"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא

יא.

טו. ועוד.

(21) פ"ה.

(24) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(22) הובא בתניא פ"ב. וראה בהנסמן

בתניא עם לקוט פירושים מרבותינו נשיאינו

ואילו במ"ת נעשה מ"תחתון" — "עליון", ולא רק "עליון" שיש לו שייכות והוא לפי ערך התחתון, כמו מלאך, אלא "עליון" שאינו בערך כלל לתחתון — שהרי "עליון" כאן קאי על הבורא, כהמשך דברי המדרש²³: "ואני המתחיל, שנאמר²⁵ וירד ה' על הר סיני"; ומה שנקרא בשם "עליון", שזה גופא מורה על שייכותו לתחתון — הרי זה רק בגלל שאין לנו ביטוי אחר מלבד "עליון".

[וע"ד מ"ש הרשב"א²⁶ בפירושו הכתוב²⁷ "ואתה הוא ושנותיך לא יתמו", דלכאורה אינו מובן: הרי הקב"ה הוא בלתי בע"ג, ואיך שייך לומר עליו "שנותיך", שזהו זמן מוגבל, ואפילו כשואמרים "לא יתמו", הרי מזה גופא משמע שזהו בגדר של "יתמו", אלא שבפועל הרי זה באופן ש"לא יתמו" — דכיון שאדם בע"ג אין לו ציור כלל בענין בלתי בע"ג, ע"כ אומר "ושנותיך", שזה משיג האדם, ואח"כ אומר "לא יתמו", שהשנים אינם כלים, שבאופן כזה יכולים להסביר לאדם שיהי' לו קצת הנחת הדבר בשכלו כו].

ולכן נקרא בשם "מתן תורה" (ולא "קבלת התורה") — כדי שלא לערב את מציאות הנברא, מקבל התורה, אלא להדגיש את נתינת התורה ע"י הבורא, שע"ז נעשה ביטול הנברא באופן שיצא לגמרי מהגדרים שלו ונתעלה לבחי' הבורא.

וזהו החידוש בעלי' שנפעלה במ"ת — כי, כל העליות שהיו לפני מ"ת, כמו העלי' מעבדות לחירות שהיתה ביצי"מ, וכן העלי' ד"בסוכות הושבתי את בני²⁸, סוכות ממש (כפשוטו) או ענני הכבוד²⁹, היו רק בגדר הנברא, ואילו במ"ת בטלו גדרי הנברא, ובנ"י נתעלו לבחי' בורא.

ה. ועפ"ז מובן גם העילוי שצריך להיות בחג השבועות בנוגע לענין השמחה:

שמחה — היא הנקודה המשותפת שישנה בכל הימים טובים.

אמנם, כיון שהעלי' שבשאר המועדים היא בגדר הנבראים, הרי מובן, שגם השמחה היא בגדר הנבראים, אלא שהשמחה פורצת את הגדר, אבל זוהי רק פירצה, ועדיין נשאר גדר, אלא שנעשית בו פירצה; משא"כ בחג השבועות שגדרי הנברא מתבטלים לגמרי. אלא שאין לנו

(25) יתרו יט, כ.

(28) אמור כג, מג.

(26) שו"ת ח"א ס"ט. וראה גם תו"מ (29) סוכה יא, סע"ב. תו"כ (ופרש"י)

ע"פ.

ח"ג ריש ע' 374. וש"נ.

(27) תהלים קב, כח.

אופן אחר כיצד לבטא זאת, ולכן מתבטא הדבר בפריצת גדר שבענין השמחה.

ו. וזהו גם הביאור בדברי הגמרא³⁰ אודות השמחה המיוחדת שבחג השבועות — "רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר, אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא".

ויש להעיר אודות דיוק הלשון "יומא דקא גרים", ולא "תורה דקא גרים"³¹ — כי, ענין התורה הי' גם לפני מ"ת, ואילו כאן ההדגשה היא על הענין דמ"ת שנפעל ביום הששי בסיון.

וענין זה שייך במיוחד לרב יוסף שנקרא "סיני", כיון שהי' בקי בכרייתות הרבה³² — אף שלכאורה היו יכולים לקרותו "בקי" (בניגוד ל"עוקר הרים"), או "מרי חטיא" (כלשון הגמרא³²) — כיון שאצלו נרגש (לא ענין התורה כשלעצמו, אלא) העילוי המיוחד שנפעל במ"ת בהר סיני.

וזהו גם הדיוק במאמר רב ששת "חדאי נפשאי"³⁰ — כיון שהעילוי שנעשה במ"ת פועל בנפש האדם³³, שיוצא מגדרי הנכרא, ומתעלה לבחי' הבורא.

ולהעיר, שגודל השמחה שבחג השבועות הוא גם ביו"ט שני של גלויות, ואדרבה: ביו"ט שני של גלויות יש מעלה נוספת — כיון שזהו יום שמצד עצמו הוא יום חול³⁴, וקשור עם ענין הגלות, שפועל שינוי בענין קידוש החודש, עד שמתעורר ספק מהו היום בחודש, ואעפ"כ עושים ממנו יו"ט³⁵, ועד ליו"ט של "זמן מתן תורתנו"³⁶.

* * *

ז. ידוע פתגם הבעש"ט³⁷ שכל דבר שיהודי רואה או שומע מהוה הוראה בעבודת ה' (דכיון שהקב"ה מהוה ומחי' ומקיים את העולם בכל רגע³⁸, הרי מובן, שכל פרט שבעולם קשור עם הקב"ה, ובמילא יש בו הוראה בעבודת ה'), ועאכו"כ שכל ענין בתורה הוא הוראה בעבודת ה'. ומזה מובן גם בנוגע להמדובר לעיל אודות החידוש באין ערוך

35) פסחים סח, ב. ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תש"כ

ס"ו (תו"מ חכ"ח ע' 114). שם חל"ג ע' 333. וש"נ.

36) חסר הסיום (המור"ל).

37) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

38) תניא שעהייהו"א בתחלתו.

30) פסחים סח, ב.

31) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ו

ס"ב (תו"מ חמ"ז ע' 34). וש"נ.

32) סוף הוריות ובפרש"י.

33) ראה גם רשימות לתניא ע' רלח

(ב"לקוטי פירושים").

34) ולא כמו יום ראשון, שבימיהם הי'

כבר מלכתחילה יום טוב.

שנפעל ב"זמן מתן תורתנו" (וחוזר ונשנה בחג השבועות בכל שנה), שגם ענין זה מהוה הוראה בעבודה, כדלקמן.

ח. ובהקדמה — שלאחרונה (החל מחמשה עשר בשבט³⁹) מרבים לדבר אודות "כיבוש" העולם ע"י התורה. והענין בזה:

כשם שהפירוש ד"כיבוש" כפשוטו הוא שנוטלים דבר ומעבירים אותו מרשות אחרת לרשות שלו, הנה כן הוא גם בנוגע לתורה — שיטול חלק מהזמן שהי' מוקדש עד עתה לעניני העולם, ולהעבירו לרשות התורה, והיינו, שגם בעל-עסק צריך "לגזול" מזמני העסק כדי להוסיף בלימוד התורה (אף שגם בלאה"כ נעשים עניני העסק אצלו באופן ד"מלאכתך עראי"⁴⁰).

ועד"ז אצל יושב אוהל — שאע"פ שגם בלאה"כ הוא לומד תורה במשך כל היום, נעשית אצלו הוספה באיכות הלימוד, ובכחות הנפש וכו'. וכאשר כל אחד פועל זאת בעצמו, ואח"כ פועל זאת גם אצל אחרים, החל מ"עניי עירך"⁴¹, ועד שפועלים זאת בכל העולם, אזי כובשים את העולם כולו — שיעבור לרשות התורה.

אמנם, מצד החידוש ד"זמן מתן תורתנו" צ"ל הוספה בזה באופן שבאין ערוך — שגם אלו שכבר החליטו להוסיף בתורה, ואפילו אלו שכבר עשו כן בפועל, צריכים להוסיף בזה באופן שבאין ערוך, וכאמור לעיל (ס"ה) — לא רק באופן של פריצת גדר, שגם אז נשאר עדיין גדר, אלא באופן שמבטלים את הגדר לגמרי.

ט. ובפרטיות יותר:

אמרו רז"ל⁴² "לא ניתנה תורה כו' אלא לאוכלי המן", היינו, שהתורה ניתנה לאלו שלא היו צריכים להתעסק בעניני העולם לצורך פרנסתם.

ולכאורה⁴³ הרי זה בסתירה לפס"ד מפורש ש"כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר וכו"⁴⁴, וא"כ, איך אפשר לומר שהתורה ניתנה רק לאלו שאינם צריכים לעסוק בעניני פרנסה?

(42) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.

(43) ראה גם לעיל ס"ע 234. וש"נ.

(44) רמב"ם שם פ"א ה"ח.

(39) ס"ב (ת"מ חס"ג ע' 186 ואילך).

וראה גם לעיל ריש ע' 157. וש"נ.

(40) רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ז.

(41) ב"מ ע"א, א.

ומזה מוכח שבלימוד התורה גופא יש חילוקי דרגות; וכשם שיש חילוקי דרגות גם אצל אלו שאוחזים בדרגא ד"תורתם אומנותם", כפי שמצינו אצל רשב"י — שהיתה "תורתו אומנותו"⁴⁵ — שהיו חילוקי דרגות בין המעמד ומצב לפני שהוצרך לברוח ולהתחבא במערה, ובין המעמד ומצב בזמן שהי' במערה, ולאחרי יציאתו מהמערה⁴⁶.

ובכללות הרי זה החילוק שבין ישכר וזבולון, יושבי אוהל ובעלי עסק — שחילוק זה הי' גם בזמן שהיו בני"י במדבר במעמד ומצב ד"אוכלי המן", כדמוכח מפירוש רש"י על התורה⁴⁷ (שמוכן בפשטות גם לבן חמש למקרא) בנוגע לקרבנות הנשיאים, שישכר הקריב תחילה, לפי שדוקא בני ישכר "היו יודעים בתורה", ולכן "הם (או הנשיא שלהם) נתנו עצה לנשיאים להתנדב קרבנות הללו".

[ולהעיר גם מדברי המדרש⁴⁸ בנוגע לכוונות דקרבנות הנשיאים, שישכר הקריב ע"ש התורה, אבל, שם אפשר לפרש שזהו ע"ש העתיד, משא"כ כאן, כיון שבפועל "נתנו עצה לנשיאים להתנדב כו", עכצ"ל, שכבר אז היו "יודעים בתורה"].

ונמצא, שגם כשניתנה תורה לאוכלי המן, שאז עסקו כולם בתורה במשך כל הזמן, כיון שלא היו להם ענינים אחרים לעסוק בהם — הנה גם אז הי' חילוק בין ישכר וזבולון, יושבי אוהל ובעלי עסק. ומזה מוכן גם בנוגע לעניננו — שגם לאחרי שבעל-עסק "כובש" זמן נוסף ללימוד התורה, ה"ה נשאר עדיין "בעל עסק".

י. ובענין זה צ"ל עילוי באין ערוך מצד החידוש דמ"ת:

כיון שבמ"ת מתבטלת המחיצה שבין עליונים לתחתונים, הרי זה פועל שאין מציאות של עסק כלל, ובמילא אינו בעל עסק!

ומזה מוכן, שבבוא חג השבועות, זמן מתן תורתנו — הנה גם אלו שהם בעלי עסק, צריכים להיות יושבי אוהל!

ואפילו אלו שמצד איזה טעם מוכרחים להשאר בעלי עסק — הנה מלבד זאת שצריכים ללמוד שעה נוספת (לא שעה כפשוטה, ששים דקות, אלא חלק נוסף ביום), צריכה להיות ההוספה באופן שהעסק לא יבלבל אותו כלל מלימוד התורה, כיון שבשעת הלימוד לא קיימת מציאות העסק כלל (לא רק כאילו שהעסק אינו קיים, אלא באופן שכן הוא באמת).

(47) נשא ז, יח"ט.

(48) במדב"ר פי"ג, טר"טז.

(45) שבת יא, א.

(46) שם לג, ב.

ומצד זה נעשית אצלו הנחה וגישה אחרת לגמרי ללימוד התורה, ובמילא, גם הענין ד"יגעת ומצאת"⁴⁹ הוא באופן אחר — הרבה יותר נעלה מכמו לפני מ"ת.

ועי"ז פועל עלי' בחלקו בעולם (הקשור עם ענין הזמן) — ע"ד שמצינו עלי' בענין המקום, כמ"ש⁵⁰ "ויקם שדה עפרון", "תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך", והיינו, שעיי"ז שהשדה עברה לרשותו של אברהם, נפעלה בה עלי' גדולה ונפלאה; אלא שעלי' זו היא באותה המציאות שהיתה לפני"ז, ואילו העלי' שמצד מ"ת (תחתונים יעלו למעלה) היא באופן שנעשית מציאות חדשה, ע"ד מ"ש⁵¹ "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה".

יא. וכדרכם של רבותינו נשיאינו להאיר כל ענין ע"י סיפור — כן הוא גם בענין זה:

ידוע הסיפור שנדפס בהקדמה לקונטרס פוקח עורים⁵², אודות א' החסידים שנעשה בעל עסק, ולא עסק מכובד, אלא בעל עגלה, אך לאחרי שהשלים את שליחותו חזר להיות יושב אוהל, ובאופן שנעשה משפיע גם על אחרים.

ומזה מובן גם בנדו"ד, שמצד החידוש דזמן מ"ת, הנה גם מי שהי' עד עתה בעל עסק, יכול להיות יושב אוהל.

ואם משום הצורך שבעולם יהי' לא רק ישכר אלא גם זבולון — הרי זה ע"ד שמצינו בדברי הרמב"ם⁵³ (שכל דבריו הם פסקי דינים) בנוגע למ"ש בתורה⁵⁴ "ועבדום וענו אותם", דלכאורה, "הרי גזר על המצריים לעשות רע", ש"כל אחד ואחד מאותן המצריים והמריעים לישראל, אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו, שלא גזר על איש ידוע, אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להשתעבד כו'", כך, שענין זה יכול להתקיים ע"י אחר. ועד"ז בנדו"ד, שאף שבעולם צ"ל גם זבולון, הרי זה יכול להיות ע"י מישהו אחר, ואילו הוא יהי' יושב אוהל ויעסוק בתורה. וכדברי הגמרא⁵⁵ "אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסקי", אבל אעפ"כ, "אשרי מי

(49) מגילה ו, ריש ע"ב.

(50) חיי שרה כג, יז ובפרש"י (נחבאר קונטרסים ע' תסא ואילך).

(51) ה' תשובה ספ"ו.

(52) בלקו"ש חל"ה ע' 82 ואילך).

(53) לך לך טו, יג.

(54) ישעי' סו, כב.

(55) קידושין פב, ב.

צ אדהאמ"צ

שאומנותו בסם ואוי לו מי שאומנותו בורסקי", כך, שלא הוא זה שצריך להיות בורסקי³⁶.

* * *

יב. האמור לעיל אודות השינוי מבעל עסק ליושב אוהל — הרי זה כמו כל שינוי בבית שצריך להיות בהסכם עקרת-הבית, ולא רק בהסכמתה, אלא הדבר צריך להיות גם ברצונה, ולא די גם בכך, אלא עוד זאת, שאם היא רואה שהבעל (ועד"ז בנוגע לאח או לאב) מתרשל בכך, צריכה היא לעודד אותו, ועד — לדרוש זאת ממנו בתקיפות, אם כי בדרכי נועם ובדרכי שלום, ובאופן של כבוד כו'.

וכמובן ממארז"ל⁵⁶ "איזו היא אשה כשרה שעושה רצון בעלה" — שנוסף על הפירוש הפשוט שבזה, שמורה שצריכה להתנהג עמו באופן של כבוד כו', ישנו גם הפירוש הפנימי⁵⁷, שאם הבעל אינו במעמד ומצב הראוי⁵⁸, פועלת האשה אצלו את הרצון להיות במעמד ומצב הראוי (שהרי לא יתכן שבגלל שהבעל אינו במעמד ומצב הרצוי, אינה צריכה להיות אשה כשרה; אלא שבמצב כזה, האפשרות שלה להיות "עושה רצון בעלה" היא — לפעול אצלו את הרצון להיות במעמד ומצב הראוי, ולאחרי כן יכולה להיות "עושה רצון בעלה" כפשוטו).

וע"ד שמצינו בנוגע לכללות הענין דאיש ואשה כפי שהוא אצל הקב"ה (שנקרא איש) וכנס"י (שנקראת אשה),

— שעל זה מיוסד כל שיר השירים⁵⁷, עליו אמרו⁵⁹ "כל הכתובים קודש ושיר השירים קדש קדשים", כיון שבו מדובר אודות אהבת הקב"ה לבנ"י ואהבת בנ"י להקב"ה (ככל פרטי הענינים שנאמרו שם, כמו "קול דודי דופק"⁶⁰ וכיו"ב), ומזה נמשך גם בנוגע לאיש ואשה למטה, ש"זכו שכינה (בחי' אשה שלמעלה) ביניהן"⁶¹ —

שבנ"י פועלים את הרצון אצל הקב"ה — שהרי אמרו רז"ל "צדיק גוזר והקב"ה מקיים"⁶², ו"הקב"ה גוזר וצדיק מבטל"⁶³ (וכיון ש"עמך

(59) ידים ספ"ג.

(60) שה"ש ה, ב.

(61) סוטה יז, א.

(62) ראה תענית כג, א. זח"ב טו, א. שבת

נט, ב. תנחומא וירא יט.

(63) ראה מו"ק טז, ב (וש"נ). תנחומא

תבוא א.

(56) ראה תדבאר פ"ט. רמ"א אה"ע

סוסס"ט.

(57) ראה גם תר"מ ח"ס ע' 140. וש"נ.

(58) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שהסיבה

לכך שהבעל אינו במעמד ומצב הראוי היא

— בכדי לתת לאשה הזדמנות לעורר את

הכחות הנעלמים ולפעול על בעלה כו'.

כולם צדיקים" ⁶⁴, הרי זה שייך לכל אחד מישראל), ובלשון הגמרא ⁶⁵ בנוגע ל"בכל מאדך" ⁶⁶ שנאמר בפרשה ראשונה של ק"ש: "כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום", היינו, שבנ"י פועלים אצל הקב"ה רצון חדש ⁶⁷ (ע"ד המבואר ⁶⁸ בפירוש "יהי רצון" שאומרים בתפלה) שיהי' "אך טוב לבית ישראל" ⁶⁹.

יג. ויש להוסיף ולהבהיר, שהסכמת ורצון האשה לשינוי מבעל עסק ליושב אוהל, עלולה לפגוע בה:

כשהאשה מסכימה ומשתדלת שהאיש יוסיף בלימוד התורה באופן הרגיל, אין זה פוגע כ"כ בענינים הגשמיים, ולכן אין זה חידוש גדול כ"כ שתסכים ועד שתדרוש זאת.

אבל כאן מדובר אודות שינוי בכללות התכונה של האיש — שעד עתה הי' בעל עסק, וכל עניניו, אכילתו ושתייתו ושינתו וגם לימודו, היו כמו אצל בעל עסק, כך, שהאשה היתה יכולה להיות בטוחה באורח-חיים של בעל עסק; ואילו עתה רואה לפתע שהוא נעשה "בחור ישיבה"... שזהו דבר שעלול לשנות את כל סדר החיים מתחלתו עד סופו. והגע עצמך:

עכשיו דורשים ממנו שאפילו אם הוא מוסיף בלימוד התורה שעה אחת — לא יהי' לימודו בתור "מנקה-ארובות", או "סנדלר", "מנהל-בנק", או אפילו כמו נשיא ארה"ב,

— שהרי גם יהודי יכול להיות נשיא ארה"ב, לא רק ע"פ דין-תורה, אלא גם ע"פ דיני אוה"ע, כיון שיכול להשתתף בבחירות (לא רק באידיש: "שטימען", אלא גם באנגלית: "וואָטן"...)

שבהיותו בעל עסק הי' שייך לכל ענינים אלו, ועד שהי' לו סיכוי לזכות ב"כרטיס הגרלה" ולהיות עשיר; ואילו עכשיו היא רואה שהוא לומד תורה באופן ששוכח מכל שאר הענינים, ועד שאפילו לא שומע את צלצול הטלפון!

שמעו מה קורה כאן! ("הערט וואָס דאָ טוט זיך"...) עד כדי כך לא איכפת לו מה נעשה בעולם המסחר, בידעו שבמה נחשב ענין המסחר

64) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ וש"נ.
 65) חלק.
 66) ברכות לה, ב.
 67) מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' ער. ובכ"מ.
 68) ע"פ תהלים עג, א. ישעי' סג, ז.
 69) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 121 הערה 55.

לגבי התורה, עלי' נאמר⁷⁰ "יקרה היא מפנינים", אפילו פנינים כפשוטם — כפי שמוכח ההרגש שלו מזה שהוא אפילו לא עונה לצלצול הטלפון, שכן, בשלמא כשאינו מסכים לקבל הצעת מסחר, אין זו ראי' כ"כ שענין המסחר אינו חשוב אצלו, שהרי יתכן שהסיבה לכך היא בגלל שיש לו הצעת מסחר טובה יותר, או שיש לו טעם אחר בדבר, משא"כ כשמלכתחילה אינו ניגש לטלפון לשמוע מה שמציעים לו, אזי "כלו כל הקיצין"! ... — זהו אותו מעמד ומצב שהי' ב"מדבר סיני", ששם לא הי' טלפון, לא רדיו ולא עיתון, ואפילו לא גויים!

וא"כ, יכולה האשה לחשוב, שכאשר המעמד ומצב הוא עד כדי כך, הרי זה כבר מיותר!

גם אם היא מוכנה לוותר ולנסוע לנופש בפלורידא רק פעם אחת בשנה, במקום לנסוע שתי פעמים,

— כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בכת-שחוק: הנני "בטלן", ולכן אני אומר שנוסעים שתי פעמים לפלורידא, אבל האמת היא שלפלורידא נוסעים רק פעם אחת, ואילו הפעם השני' נוסעים למקום אחר, אלא כיון שאינני יודע לאן נוסעים, לכן אני אומר שנוסעים לפלורידא. — אלו שחוזרים אח"כ את הדברים, כבר יוסיפו ויפרשו לאן נוסעים בפעם השני', והנני מוותר על כבודי שיאמרו שהנני "בטלן" בענין זה —

ואפילו "אשה כשרה" שבגלל שהבעל הוא בן-תורה מסכימה לוותר לגמרי על הנסיעה לפלורידא, מבלי להתפעל ממה שתאמר שכנתה — יתכן שלא תסכים לכך שהבעל יתנתק לגמרי מהעולם, ולא יהי' אצלו ענין אחר מלבד ישראל אורייתא וקוב"ה!

ולכן צריך לעורר על כך שהאשה תסכים על זה, ולא עוד אלא שההסכמה תהי' ברצונה הטוב כו', באופן של חיי נועם ושלום.

יד. ובענין זה יש נתינת כח מזמן מ"ת:

ההכנה למ"ת היתה באופן ד"כה תאמר לבית יעקב, "אלו הנשים", ורק לאח"ז "ותגיד לבני ישראל", האנשים⁷¹, והיינו, שלכל ראש צריך להודיע לנשים שעומדים ליתן את התורה, ואז ברור הדבר שהנשים יעשו כל התלוי בהן גם בנוגע ל"תגיד לבני ישראל" — כפירוש

(70) משלי ג, טו. וראה סוטה ד, ב. וש"נ. (71) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י.

המהרש"א⁷² ("א געשמאָקער פירוש") ש"יהי תגיד נסתר לנקיבה שהיא תגיד כו".

וזהו גם הדיוק שבכתוב זה נקראות הנשים בשם "בית יעקב"⁷³ — כיון שמדובר כאן אודות נשי ישראל כפי שהן בתור בעלות הבית, שלכן פועלות גם על האנשים.

וכיון שצריכות לפעול על האנשים את הרצון הראוי כו' (כנ"ל סי"ב) — לכן נאמר "ותגיד לבני ישראל", "דברים הקשין כגידין" (לא כמו בנוגע לנשים עצמן: "כה תאמר", "תאמר להן בלשון רכה")⁷³.

ולאחרי הכנה זו — נותן הקב"ה את התורה בתור מתנה לבני" באופן שתהי' "תורתנו", וכשם שאצל הקב"ה אין שעשוע אחר מלבד התורה⁷⁴, וכדאיתא במדרש⁷⁵ "משל למלך שהי' לו בת יחידה כו'", כך נעשית גם התורה אצל בני" באופן שזהו הדבר היחיד שיש להם, כך, שלימוד התורה הוא באופן של יושב אוהל.

ומובן, שענין זה נוגע גם להנהגת האשה עצמה — כי, אע"פ שהאשה היא "עקרת הבית", שעלי' מוטל התפקיד לנהל את הבית, ולכן היא פטורה מכו"כ מצוות⁸, הרי "גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן", כמ"ש רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה⁷⁶.

טו. וכאשר האיש והאשה מתנהגים באופן האמור — הנה "איש ואשה זכו שכינה שרוי' ביניהן"⁶¹, זוכים שיהי' להם בית נקי וטהור, שעליו אומר הקב"ה "ושכנתי בתוכם"⁷⁷, בדוגמת ביהמ"ק שבו ראו אלקות בגילוי — "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש"⁷⁸.

ועי"ז זוכים לברכת ה' "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁷⁹ שתומשך גם בנוגע לכל הענינים הגשמיים — כיון שלימוד התורה וקיום המצוות הן טבעת הקידושין שבהם קידש הקב"ה את ישראל להתחייב לזון אותם ולפרנסם⁸⁰, והרי ע"פ דין שייכת טבעת הקידושין לאשה, וממנה נמשכים לה כל הענינים, יחד עם בני ביתה.

(78) אבות פ"ה מ"ה.

(79) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(80) ראה שיחת יום ב' דחה"ש תרצ"ו

בסופה (סה"ש תרצ"ו ע' 151). אג"ק אדמו"ר

מוהרי"צ ח"ה ע' רעז (נעתק ב"היום יום" כח

תשרי). וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש

תשכ"ט סוסל"ד (תור"מ חנ"ו ע' 276). וש"נ.

(72) בחדא"ג — לסוטה כא, א.

(73) ראה גם חדא"ג מהרש"א שם. לעיל

ריש ע' 220.

(74) ראה משלי ח, ל-לא.

(75) שמור"ר רפל"ג.

(76) ספ"א.

(77) תרומה כה, ח.

וכך נעשה בית מלא ברכת ה', "מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש"⁸¹, וגם ברכת משה, למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה בכל הפרטים.

* * *

טז. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ועשית חג שבועות וגו'.

* * *

יז. הימים טובים נקראים בשם "רגלים"⁸², שבהם ישנו החיוב דעלי' לרגל⁸³ — שקשור גם עם ענין הרגל כפשוטו (אע"פ שהימים טובים הם במספר שלש, "שלש רגלים"⁸², ואילו רגלי האדם הם רק שנים), כמובן מזה שחיוב העלי' לרגל חל רק על מי שיכול לעלות ברגליו להר הבית⁸⁴.

אך צריך להבין:

הן אמת שביו"ט ישנו החיוב של עלי' לרגל, אבל זהו ענין בפני עצמו, ולכאורה אינו עיקר ענין היו"ט — שהרי כללות ענין היו"ט עיקרו "ושמחת בחגך"⁸⁵, ובנוגע לפרטי המועדים — הנה חג הפסח ענינו זכר ליציאת מצרים, חג השבועות הוא זכר למתן תורה, וחג הסוכות הוא זכר לכך ש"בסוכות הושבתי גו"⁸⁶, שכל ענינים אלו קודמים לענין העלי' לרגל, כיון שהיו עוד לפני כניסת בני ישראל.

וגם אם נאמר שגם בהיותם במדבר הי' ענין העלי' לרגל למשכן⁸⁶ — הרי ענינם של הימים טובים הי' עוד לפני הקמת המשכן, שהרי אפילו במצרים הי' כבר חג הפסח (לכל הפחות יום אחד⁸⁷), וכן מ"ת (ענינו של חג השבועות), שהי' לאחרי שמנו את הימים מיציאתם ממצרים (כדאיתא בר"ן⁸⁸), ועד"ז הענין ד"בסוכות הושבתי גו"⁸⁶, שכל ענינים אלו היו קודם הקמת המשכן, ועאכו"כ קודם שהוקם משכן שילה, שבו מצינו לראשונה ענין העלי' לרגל בפועל — גבי אלקנה: "ועלה: .. מעירו מימים ימימה להשתחוות ולזבוח גו' בשילה"⁸⁹.

(86) ראה "רשימות" חוברת ק סי"ד.
לקו"ש חט"ז ע' 303 הערה 36. חיי"ט ע' 323
הערה 18. וש"נ.
(87) ראה פסחים כח, ב. וש"נ.
(88) שם בסופה.
(89) שמואל"א א, ג.

(81) תולדות כז, כח.
(82) משפטים כג, יד.
(83) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ב
סט"ו (תו"מ חל"ד ע' 33). וש"נ.
(84) ריש חגיגה — במשנה (ובפרש"י).
שם ד, סע"א.
(85) פ' ראה טז, יד.

ואעפ"כ נקראים הימים טובים "שלש רגלים", היינו, שמדגישים את ענין הרגל דוקא, ועד שמי שאינו יכול להלך ברגליו לירושלים, ה"ה פטור מעלי' לרגל לביהמ"ק.

יח. ובהקדמה:

קריאת היו"ט בשם רגל — אינה בדרך מקרה, אלא בגלל השייכות של היו"ט לענין הרגל, ולכן, כשיש חסרון ברגל, חסר גם בשלימות היו"ט — בדוגמת כהן או קרבן שיש בו מום, שזהו בסתירה לענינו של הקרבן שצריך להיות באופן של תמימות ובשלימות⁹⁰, כיון שענינו לעשות שלום בעולם⁹¹, והוא מלשון קירוב⁹², שענינו קירוב הכחות והחושים כו'⁹³, ועולה עד רזא דא"ס⁹⁴, שלכן צריכים כל ענינו להיות בשלימות, הן בנוגע לקרבן עצמו, הן בנוגע לבעל הקרבן (שצריך להיות שב מידעת⁹⁵), והן בנוגע לכלי שרת שצריכים להיות שלמים⁹⁶.

ואעפ"פ שהחסרון בשלימות היו"ט מצד החסרון ברגל שייך רק בזמן שביהמ"ק הי' קיים, שאז הי' ביו"ט ענין העלי' לרגל, משא"כ בזמן הזה שיש ביו"ט רק הענין ד"ושמחת בחגך" — הרי עדיין מוכח מזה ששלימות היו"ט דורשת שלימות אצל האדם שחוגג את היו"ט.

וכמו בנוגע לענין הקרבנות, ששייך רק בזמן שביהמ"ק הי' קיים, משא"כ בזמן הזה [ש"תפלות במקום קרבנות תקנום"⁹⁷, שלכן יכול הדבר להתקיים גם ע"י ישראל, בלילה ובחוף לארץ], ואעפ"כ, יש ללמוד מהצורך בענין התמימות והשלימות גם בנוגע לעבודה הרוחנית.

אך עדיין צריך ביאור: מהו הטעם שהתמימות והשלימות של היו"ט תלוי' בענין הרגל דוקא?

יט. ויובן ע"פ הענין ד"ושמחת בחגך", שישנו הן בזמן שביהמ"ק הי' קיים — באופן ש"אין שמחה אלא בבשר"⁹⁸, היינו שלמי שמחה, והן בזמן הזה — באופן ש"אין שמחה אלא ביין"⁹⁸, אלא שאין זה בשלימות כמו בזמן הבית, כיון שאינו אלא מדרבנן, ואפילו לדעת הפוסקים שזהו

94 ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. הנסמן בתור"מ שם.

95 ראה שבועות כו, ב. וש"נ.

96 ראה זבחים פח, א.

97 ראה ברכות כו, ב.

98 פסחים קט, א.

90 ראה רמב"ם הל' איסורי מזבח בתחלתן.

91 ראה פרש"י ויקרא ג, א.

92 ראה ס' הבהיר סמ"ו (קט). הנסמן

בתור"מ סה"מ תשרי ריש ע' קסד.

93 ראה סה"מ תש"י ע' 113. הנסמן

בתור"מ שם.

מדאורייתא⁹⁹, אין זה ממש כמו בזמן שביהמ"ק הי' קיים (שלכן יש צורך לכתוב על פנקסו לכשיבנה בית המקדש אביא כו'¹⁰⁰).

והענין בזה:

ידוע¹⁰¹ שחורבן ביהמ"ק פגע רק בענינים הגשמיים — ש"שפך חמתו על העצים ועל האבנים¹⁰², אבל לא בנוגע לביהמ"ק הרוחני שבכל אחד מישראל, שעז"נ¹⁰³ "ושכנתי בתוכם", שאין אפשרות לגוי להחריבו ח"ו; ועד"ז בנוגע לענין הקרבנות — שחורבן ביהמ"ק פגע רק בגשמיות של הקרבן, אבל הענין הרוחני של הקרבן נשאר בשלימותו, ע"י התפלות שבמקום קרבנות תקנום.

וטעם הדבר מובן בפשטות — כי, סיבת החורבן והגלות היא מצד החטא ("מפני חטאינו גלינו מארצנו"¹⁰³), וכיון שענין החטא הוא מצד "תוקפא דגופא" שפועל "חולשא דנשמתא"¹⁰⁴, הרי זה פועל — במדה כנגד מדה¹⁰⁵ — רק בנוגע לעניני הגוף, שהם ענינים גשמיים.

ולהעיר, שלאמיתו של דבר נוגע ענין החורבן גם לחלק הרוחני שבאדם, שהרי בגלל ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו", "אין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך"¹⁰³, וטעם הדבר — דלכאורה אינו מובן (כפי ששואל רבינו הזקן¹⁰⁶): "בשלמא לעלות ולראות אי אפשר מפני היד כו', אבל ההשתחואה (פישוט ידים ורגלים) אפשר להיות בכל מקום לפניו ית"י"? — כיון שהכוונה היא להשתחואה פנימית שהיתה נפעלת בביהמ"ק שבו ראו אלקות בגילוי בעיני בשר, ועי"ז נפעלה שלימות בעבודת ה' [כדאיתא בספרי¹⁰⁷: "גדול מעשר שני כו' לפי שהי' עומד בירושלים.. והי' רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, הי' גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה"], משא"כ לאחרי החורבן, שלא רואים אלקות בגילוי, קשה יותר להגיע לשלימות בעבודת ה'. אבל אעפ"כ, עיקר פעולת החורבן הוא בנוגע לענינים הגשמיים].

104) ראה זח"א קפ, ב. שם קמ, ב. ד"ה ויאמר משה תש"ט פ"ב (סה"מ תש"ט ס"ע 63).

105) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

106) לקו"ת ברכה צח, ב.

107) הובא בתורה כי מציון — ב"ב כא, א (וראה לקו"ש חכ"ה ע' 268 הערה 19. וש"נ).

99) ראה רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ח. יש"ש ביצה פ"ב ס"ה. מג"א או"ח סרמ"ט סק"ו. מחה"ש שם. ועיין שו"ע אדה"ז או"ח שתקכ"ט ס"ז.

100) שבת יב, ב. וראה גם תו"מ חס"ב ע'

103. וש"נ.

101) ראה גם תו"מ חנ"ח ע' 368. וש"נ.

102) איכ"ר פ"ד, יד. מדרש תהלים עה"פ עט, א.

103) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

כ. ומזה מובן שעיקר החסרון ביו"ט שנפעל ע"י החורבן הוא בענין הרגל — כיון שהענינים הגשמיים לגבי הענינים הרוחניים הם בדוגמת הרגל לגבי הראש.

ובפרטיות יותר — כמ"ש¹⁰⁸ "זאת התורה אדם", וכשם שבאדם ישנה החלוקה דראש גוף ורגל, שהראש הוא החלק היותר נעלה, ולאחריו הוא הגוף, ולאח"ז הם הרגלים — כך גם במצוות התורה ישנה החלוקה דמחשבה דיבור ומעשה¹⁰⁹: כוונת המצוה, ברכת המצוה, ומעשה המצוה, שהם בדוגמת ג' הענינים דראש גוף ורגל.

וכיון שלאחרי חורבן ביהמ"ק נחסר בענינים הגשמיים של היו"ט, הנה אע"פ שנשארו הענינים הרוחניים של היו"ט (ע"י התפלות שבמקום קרבנות תקנום), משתדלים לקשר זאת גם עם ענינים גשמיים, כמו בענין השמחה שביו"ט, שאף שמצד עצמו הרי זה ענין הקשור עם השכל שבמוח והרגש שבלב, מקשרים זאת גם עם ענינים גשמיים (שהם בדוגמת ענין הרגל), כמו אכילה ושתי', שביו"ט צ"ל "חציו לה' וחציו לכם"³⁰, ועוד יותר מאשר בשבת, שאע"פ שמצוה לענגו בעונג אכילה ושתי'¹¹⁰, הרי עיקר ענין השבת הוא "ויכולו גו"¹¹¹, "קודש היא"¹¹².

ומודגש במיוחד בחג השבועות, "זמן מתן תורתנו", שמקשרים גם את הענין דמ"ת עם אכילה ושתי' גשמיים¹¹³ — ש"הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם"³⁰, ועד למנהג ישראל (שיש לו תוקף כמו ענין של תורה, כמ"ש הרמב"ם¹¹⁴) לאכול מאכלי חלב בחג השבועות¹¹⁵, ע"פ מ"ש¹¹⁶ "דבש וחלב תחת לשונך"¹¹⁷, אע"פ שבפסוק מדובר אודות התורה ופנימיות התורה¹¹⁸, ואילו כאן מדובר אודות חלב כפשוטו.

ומזה מובן, שהשלימות של היו"ט תלוי' בענין הרגל, ועד שלכן נקרא היו"ט בשם "רגל".

וזהו גם ענין ה"עלי' לרגל", שנוסף על הפירוש שבזה, שעולים

- 108) חוקת יט, יד. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 141. וש"נ.
 109) ראה לקו"ת ר"פ פינחס. אוה"ת יתרו ע' תתקלז ואילך. ועוד.
 110) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרמ"ב.
 111) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.
 112) תשא לא, יד.
 113) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש 114) תשכ"ו ס"ב (תו"מ חמ"ז ע' 34 ואילך). וש"נ.
 115) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד סט"ז. וש"נ.
 116) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש 117) תשכ"ה סיו" (תו"מ חמ"ג ע' 378). וש"נ.
 118) ראה חגיגה יג, א. רמב"ם הלי' יסוה"ת ספ"ב.

ברגל לירושלים וביהמ"ק, מרומז בזה גם ענין העלי' שנפעל ברגל¹¹⁹, שהרי אינה דומה מעלת הרגל כשהולך לדבר הרשות לגבי מעלת הרגל כשהולך לירושלים ולביהמ"ק, שעי"ז נמשך האלקות וחודר (לא רק בהשגת המוח והרגש הלב, אלא) גם ברגלים, שבשביל זה יש צורך בתוספת אור ושמחה למעלה, שפועל גם למטה, כידוע בענין "באור פני מלך חיים"¹²⁰.

כא. והנה, בין הענינים דיו"ט שהם במקום עלי' לרגל — ישנו גם המנהג¹²¹ לילך לבתי־כנסיות לשמח יהודים בשמחת היו"ט של קבלת התורה, שבשביל זה יש צורך שיהי' יכול לילך ברגליו ל"מקדש מעט"¹²². ומהנכון, שאלו שקיימו מנהג זה והלכו כו', יקיימו בעצמם (ויפעלו גם על אלו שנמצאים מסביבם) ההוספה ב"ושמחת בחגך", ויומשך אצלם בלימוד התורה בהצלחה רבה, ובאופן שהלימוד יהי' "מביא לידי מעשה"⁴.

* * *

כב. ידועה הוראת הבעש"ט (שנאמרה כמ"פ ע"י רבותינו נשיאינו)³⁷ שכל דבר שיהודי שומע או רואה יש בו הוראה, כיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, ולא במקרה ח"ו (וכמ"ש הרמב"ם¹²³ שאסור לומר "דבר זה ממנהג העולם. . נקרה נקרית כו", ועל זה "כתוב בתורה¹²⁴ והלכתם עמי בקרי וכו'").

וכידוע שיטת הבעש"ט¹²⁵ שהשגחה פרטית היא לא רק על מין המדבר, ובפרט בני, אלא גם על כל פרט ופרט ממין החי והצומח והדומם (ועד שגם האופן שבו יארע מאורע מסויים הוא בהשגחה פרטית). ואע"פ שהרמב"ם במו"נ¹²⁶ אינו סובר כן — כבר הביא רבינו הזקן ראי'¹²⁷ לשיטת הבעש"ט מגמרא מפורשת במסכת חולין¹²⁸: "רבי יוחנן כי הוה חזי שלך (זה השולה דגים מן הים) אמר משפטיך¹²⁹ תהום

---

(119) ראה גם לקו"ת ברכה צד, סע"ג.
 וראה גם תו"מ חל"ה ע' 168.
 (120) משלי טז, טו.
 (121) אף שאין זה כמו המנהג דאכילת מאכלי חלב כו', שהרי שבביל לקבוע מנהג ישראל יש צורך בסנהדרין כו'.
 (122) יחזקאל יא, טז. וראה מגילה כט, א.
 (123) תהלים לו, ז.
 (124) בחוקתי כו, כז.
 (125) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.
 (126) ח"ג פי"ז-ח.
 (127) ראה שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ח סכ"ג (תו"מ חני"ג ע' 48). וש"נ.
 (128) סג, א (ובפרש"י).
 (129) תהלים לו, ז.

רבה" (שזמנתה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות). וכבר נתבאר לאח"ז תיווך הדברים ע"י אדמו"ר האמצעי¹³⁰.

ומזה מובן במכ"ש וק"ו בנוגע לעניני תורה שהם בהשגחה פרטית — שלכן ישנה תורת רבינו הזקן¹³¹ שצריכים לחיות עם הזמן, שהכוונה בזה לפרשת השבוע, והיינו, שאע"פ שחלוקת הפרשיות לזמני השנה (כ"המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת¹³²) נקבעה אחת ולתמיד לפני זמן רב, ובכל שנה קוראים אותן פרשיות באותם זמנים, מ"מ, כיון שזהו ענין בתורה, הרי זה בודאי בהשגחה פרטית, ולכן, בחלק התורה שקוראים בזמן זה, יש הוראה בנוגע למאורעות שמתרחשים בזמן זה שמתלבטים כיצד צריך לנהוג בהם, אע"פ שגם לולי מאורעות אלו היו קורין בתורה ענין זה (כבשאר השנים).

[וע"ד שמצינו אפילו בנוגע לענינים גשמיים, כמו ראיית הקשת, שזהו סימן לכך שהקב"ה "זוכר הברית .. וקיים במאמרו" — כי, אע"פ שיש הסבר טבעי על ראיית הקשת, שזהו מצד פגיעת קרני השמש בעננים, הנה הסבר זה טוב עבור גוי, אבל יהודי רואה בכך סימן שהקב"ה עומד בדיבורו. ועד"ז בנוגע לברקים ורעמים, שעם היותם מצד טבע העולם, רואה בהם יהודי סימן לכך "שכחו וגבורתו (של הקב"ה) מלא עולם".]

וכיון שכן, יש להתייגע ולמצוא בתורה הוראות בנוגע לענינים שמתרחשים בכל זמן. ובודאי שייך הדבר לכל אחד מישראל, שהרי התורה ניתנה לכל אחד מישראל (כמארז"ל²⁰ "אילו היו ישראל חסרים אפי' אדם אחד וכו'"), ולא רק ל"ראשונים בני מלאכים"¹³³, אלא גם "אנו" שאיננו נחשבים אפילו ל"בני אנשים"¹³³, הנה גם לנו ניתנה התורה, שלכן, כל אחד מישראל בכל הדורות מברך ברכת התורה: "ונתן לנו את תורתו" [ואין זו ברכה לבטלה ח"ו, כיון שכל ענין שלומד בתורה יכול לומר עליו "ונתן לנו את תורתו"], ומסיים "נותן התורה" (לשון הוה¹³⁴, כיון ש"בכל יום יהיו בעיניך חדשים"¹³⁵), ובמילא ניתנו לו גם ההוראות שבתורה, מלשון הוראה¹⁴.

130) דרך חיים שעה"ת פ"ט. וראה לקר"ש חט"ו ע' 281 הערה 14. וש"נ.

131) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

132) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

130) דרך חיים שעה"ת פ"ט. וראה לקר"ש חיי"ח ע' 199. וש"נ.

131) סה"ש תשי"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

132) רמב"ם הל' תפלה רפ"ג.

ולא עוד אלא ככל שנמצאים בדור יתום, שבו הולך ומתגבר החושך הכפול ומכופל, אזי ההוראה היא ברורה יותר¹³⁶ — ע"ד שדברי המשנה, "דבר קצר"¹³⁷, הספיקו עבור התנאים, "ראשונים כמלאכים"¹³³, שמצד גודל מעלת שכלם היו יכולים לידע מהם את כל עניני הברייתות כו' שנרמזים בהם (כמאמר אילפא¹³⁸), ולפנ"ז, בימי משה, הי' די בהתכללות כל הענינים בתושב"כ, כלשון הגמרא בכ"מ: "מנא הני מילי — דאמר קרא"; ואילו בדורות שלאח"ז נתפרשו כל פרטי הענינים שב"ששים המה מלכות (אלו ששים מסכתות) ושמונים פלגשים (אלו הברייתות) ועלמות אין מספר (אלו מימרות האמוראים)¹³⁹, ועד לתורות והוראות של גדולי ישראל שבכל הדורות עד לדורנו זה.

וכשם שהדברים אמורים בנוגע לפרשת השבוע, כן הוא גם בנוגע לעניני התורה השייכים לימים טובים, ובנדו"ד: חג השבועות, הן בנוגע לקריאת התורה שנתתקנה משנים קדמוניות, והן בנוגע לענינים שניתוספו לאח"ז, כמו מגילת רות, כמ"ש במסכת סופרים¹⁴⁰ שקורין אותה "במוצאי יו"ט ראשון של עצרת", וכמובא גם בשו"ע של רבינו הזקן¹⁴¹ ש"נוהגין לקרות מגילת רות בשבועות" — שאין זה באופן ש"נקרה נקריית", אלא יש בזה הוראה לזמן זה.

ובהתאם לכך יש להתעכב על הוראה שלמדים ממגילת רות — הן עבור אלו שקוראים בחג השבועות מגילת רות כפשוטה, והן עבור אלו שלכל-הפחות יודעים אודות שייכותה של מגילת רות לחג השבועות שלכן יש נוהגים לקרותה — בשייכות למאורעות שמתרחשים בזמן זה (אע"פ שגם בלאה"כ שייכת מגילת רות לזמן זה).

כג. ולכל לראש — לבאר פירוש רש"י על פסוק במגילת רות,

— כשם שנהוג בעת ההתוועדות דיום הש"ק לבאר פירוש רש"י על פסוק בפרשת השבוע —

ע"פ הכללים שבלימוד פירוש רש"י¹⁴² — הן כללים שלא נתפרשו על ידו אבל הם מובנים מתוכן פירושו, ועאכו"כ הכללים שנתפרשו בפירוש רש"י, החל מהכלל הראשון: "אני לא באתי אלא לפשוטו של

(136) ראה גם תו"מ חס"ג ע' 113. וש"נ.

(137) פיהמ"ש להרמב"ם בהקדמה (ד"ה א).

(140) פ"ד הי"ח.

(141) או"ח סתצ"ד סי"ג. וש"נ.

(142) ראה גם לעיל ע' 133. וש"נ.

אח"כ ראה).

(138) תענית כא, א.

(139) שה"ש ו, ח (ובשהש"ר עה"פ. וראה

מקרא¹⁴³, "אני אומר יתישב המקרא על פשוטו .. והדרשה תדרש, שנאמר¹⁴⁴ הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע"¹⁴⁵, שלכן אי אפשר לתרץ סתירה בפירושו רש"י, שענין זה הוא לפי תנא או אמורא פלוני, וענין זה הוא לפי תנא ואמורא אחר, כיון שעיקר ענינו של פירושו רש"י הוא פשוטו של מקרא.

יש אמנם מפרשים כמו ר' אליהו מזרחי שמוצאים בפירושו רש"י גם ענינים ע"ד ההלכה, ועד לענינים ע"ד הרמז, כמ"ש השל"ה¹⁴⁶ שבפירושו רש"י יש ענינים מופלאים, אבל, זהו רק לאחרי תחילת ועיקר לימוד פירושו רש"י ע"ד הפשט, פשוטו של מקרא באופן המובן ל"בן חמש שנים למקרא", שכיון שלא למד עדיין משנה ("בן עשר שנים למשנה") וגמרא ("בן חמש עשרה לגמרא")¹⁴⁷, ועאכו"כ שלא למד רזין דרזין כו', אי אפשר לומר שהענינים שע"ד ההלכה והרמז כו' הם "פירושו רש"י", אלא בהכרח ללמוד פירושו רש"י בתור פשוטו של מקרא, ורק לאחר¹⁴⁸ יכולים להסיק מזה ענינים נוספים ע"ד הדרוש והרמז כו'.

ובהמשך להמדובר לעיל (סי"ז ואילך) בנוגע לענין ההליכה ברגל, ובשייכות לבעי' (כפי שנקרא כאן: "פראָבלעם") בנוגע לענין הגיור — נתעכב על פירושו רש"י דלקמן.

כד. על הפסוק¹⁴⁹ "ותאמר רות (לנעמי) אל תפגעי בי לעזובך לשוב מאחריך כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין עמך עמי ואלקיך אלקי באשר תמותי אמות ושם אקבר" — מפרש רש"י:

"כי אל אשר תלכי אלך — מכאן אמרו רבותינו ז"ל¹⁵⁰, גר שבא להתגייר מודיעין לו מקצת עונשים, שאם בא לחזור בו יחזור, שמתוך דברי' של רות, אתה למד מה שאמרה לה נעמי, אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת, אמרה לה: באשר תלכי אלך. אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה — אמרה לה: באשר תליני אלין. עמנו מובדלים משאר עמים בתרי"ג מצוות — עמך עמי. אסור לנו עבודת כוכבים — אלקיך אלקי. ארבע מיתות נמסרו לבית דין — באשר תמותי אמות. שני קברים נמסרו לבית דין אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין, אמרה לה: ושם אקבר".

148) ראה גם תו"מ חס"ב ע' 162 ואילך. רש"י.

149) רות א, טד"ז.

150) יבמות מז, ב. וראה גם רות רבה

פ"ב, כב [טז].

143) פרש"י בראשית ג, ח.

144) ירמ' כג, כט.

145) פרש"י וראו ו, ט (בסופר).

146) במס' שבועות שלו — קפא, א.

147) אבות ספ"ה.

ובכן: המקור של פירוש רש"י הוא מדברי הגמרא במסכת יבמות¹⁵⁰: "אמרה לה אסיר לך תחום שבת — באשר תלכי אלך. אסיר לך יחוד — באשר תליני אליך. מפקדינן שש מאות וי"ג מצות — עמך עמי. אסיר לך עבודת כוכבים — ואלקיך אלקי. ארבע מיתות נמסרו לב"ד — באשר תמותי אמות. ב' קברים נמסרו לב"ד — ושם אקבר"; אבל, הקושיות שיש להקשות בפירוש רש"י, אין להקשותם בדברי הגמרא, כיון שסדר הלימוד בגמרא הוא באופן שונה — ע"ד הדרש וכו', ועד שמצינו שדורשים מאות אחת פרק שלם¹⁵¹, וכל זה לא שייך בפירוש רש"י, ש"אומר יתישב המקרא על פשוטו .. והדרשה תדרש" (שבזה נכללים כל אופני לימוד התורה, מלבד פשוטו של מקרא שמפרש רש"י).

ועפ"ז צריך להבין: מהו הכרחו של רש"י לפרש כל פרטי הענינים הנ"ל — בה בשעה שאין קושי כלל בפסוק זה שתוכנו מובן בפשטות, שרות אמרה לנעמי שלא תבקש ממנה לעזבה ולשוב מאחרי, כפי שערפה שבה "אל עמה ואל אלהי"¹⁵², כיון שהיא נחושה בדעתה ללכת אתה, ובניגוד לערפה — אומרת רות: "עמך עמי ואלקיך אלקי", ולא רק באופן עראי, אלא באופן קבוע — "באשר תליני אליך וגו'".

כה. ובפרטיות יותר:

(א) "אמרה לה נעמי, אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת, (ועל זה) אמרה לה (רות) באשר תלכי אלך":

נוסף על השקו"ט במפרשים¹⁵³ שאיסור תחומין הוא רק מדרבנן [וכפי שפירש רש"י על הפסוק¹⁵⁴ "אל יצא איש ממקומו", "אלו אלפים אמה של תחום שבת, (ומוסיף) ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים"], ולכן מבארים שהכוונה כאן היא לשיעור תחום של תורה שהוא י"ב מיל¹⁵⁵ — הנה השאלה העיקרית היא: שבת — מאן דכר שמי"?! מהו ההכרח בפשוטו של מקרא ש"באשר תלכי אלך" קאי על איסור שבת?

וגם: מהו הטעם שהדבר הראשון שאמרה לה נעמי הוא ש"אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת" — עוד לפני שאמרה ש"אסור לנו עבודת

(151) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, וערוך לנו ליבמות שם.

(152) בשלח טז, כט.

רע"א. ברכה צה, ד.

(153) ראה שר"ע אדה"ז או"ח רסצ"ו.

(154) שם, טו.

(155) שפ"ח כאן. וראה חי' מהר"ץ חיות וש"נ.

כוכבים"; אפילו בעשה"ד שנזכר הציווי דשבת (לאחרי ע"ז), לא נזכר תחום שבת!?

(ב) "אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה, אמרה לה באשר תליני אליך":

מהו ההכרח בפשש"מ ש"באשר תליני אליך" קאי על איסור יחוד? וגם: בדברי הגמרא "אסיר לך יחוד" (סתם) מפרש רש"י "להתייחד עם אשת איש", ואילו בפירושו על הפסוק משנה רש"י וכותב "אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה"?

(ג) "עמינו מובדלים משאר עמים בתרי"ג מצוות — עמך עמי": מהו ההכרח ש"עמך עמי" קאי על ההבדלה משאר העמים בקיום כל תרי"ג המצוות, ולא על כללות רצונה להצטרף לעם ישראל, בניגוד לערפה ששבה אל עמה?

(ד) "אסור לנו עבודת כוכבים — אלקיך אלקי": לאחרי שזה עתה הסכימה רות לקיים תרי"ג מצוות ("עמך עמי"), ובודאי ידעה שבזה נכלל האיסור של ע"ז שהוא יסוד הדת (שלכן לא הסכימה לשוב אל עמה ואל אלקי' כמו ערפה) — למה הוצרכה נעמי להוסיף ולומר "אסור לנו עבודת כוכבים" ¹⁵⁶!?

ויתירה מזה: איסור ע"ז הוא משבע מצוות בני נח ¹⁵⁷, כך, שבענין זה לא מתבטא עדיין ההבדל בין עמינו לשאר עמים, כיון שעוד לפני ש"עמך עמי" ישנו כבר האיסור ¹⁵⁸ של ע"ז?

(ה) "ארבע מיתות נמסרו לבית דין, באשר תמותי אמות": עונש מיתת ב"ד — מאן דכר שמי'!?

ומה גם שכיון שנמצאת במעמד ומצב שמקבלת על עצמה לקיים כל תרי"ג מצוות — אין צורך להזכיר תיכף ומיד שיש חטא שענשו מיתת ב"ד!?

158) ומ"ש (חבקוק ג, ו) "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים", "ראה ד' מצות שקבלו עליהן בני נח ולא קיימום .. עמד והתירן להן" — הרי זה רק "לומר שאע"פ שמקיימין אותן אין מקבלין עליהם שכר .. כמצווה ועושה" (ע"ז ב, סע"ב ואילך. וש"ג). וראה זהב שיבה ליבמות שם: "זה שאמרה לה אנן מפקדינן, ובוזה יש לנו שכר הרבה מכס".

156) ראה רי"ף לע"י יבמות שם: "דע"ז יהרג ואל יעבור, ואינה כשאר מצות שיעבור ואל יהרג. ומיהו קשה, דגם ג"ע וש"ד יהרג ואל יעבור". ובחדא"ג מהרש"א שם: "אפשר דאמרה לה, לפי שבת מלכים את, ותחזור לסורך מא"י לח"ל, כאילו עובד ע"ז, כמ"ש בדוד (שמואל-א כו, יט. וראה כתובות קי, סע"ב) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'". 157) סנהדרין נו, סע"א. וש"ג.

ולאידך גיסא: כללות הענין דמיתת ב"ד אינו חידוש אצל עם ישראל דוקא, שהרי גם גויים נצטוו להעמיד בתי-דינים¹⁵⁹, וגם אצלם יש עונש מיתה בנוגע לז' מצוות שלהם¹⁵⁹, כפי שמצינו באנשי שכס שנתחייבו מיתה בגלל שעברו על ז' מצוות שלהם¹⁶⁰ (אפילו על ענין שרק "גדרו עצמן" ממנו¹⁶¹).

וא"כ, מדוע אי אפשר לפרש בפשטות, שרות אמרה שתישאר יחד עם נעמי עד הרגע האחרון (כהסיוס¹⁴⁹: "כי המות יפריד ביני ובינך"), ומהו הכרחו של רש"י לפרש שקאי על מיתת ב"ד?!

(ו) "שני קברים נמסרו לבית דין, אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין, אמרה לה ושם אקבר":

"ושם אקבר" — פירושו מובן בפשטות, ומהו הכרחו של רש"י לפרש שרות אמרה שהיא מסכימה להקבר בקברים שנמסרו לב"ד?! וכפי שיתבאר לקמן כל הדיוקים הנ"ל בפשטות¹⁶².

כו. אך לפני שמבארים דיוקים הנ"ל — יש לבאר תחילה ההוראה מענין זה, בשייכות להרעש שנתעורר ("ס'טומלט זיך") לאחרונה אודות "מיהו יהודי".

ובהקדמה:

יש כאלו שמסתפקים אם זה בכלל ענין שחל עליו הגדר ד"הוכח תוכיח"¹⁶³, או שזהו "הישג" עבור דת!...

ואומרים שזהו ענין הדורש שקו"ט, ו"הלכתא בעיא צילותא"¹⁶⁴, כך, שיש ללמוד את הענין כפי שהוא ע"פ תורה, ולאח"ז כפי שהוא אצל גויים, להבדיל, ולהביא "ממוצע" שעל ידו יוכלו להתדבר בכל הענינים, ולהחליט אם יש ענינים חשובים יותר שצריך לדבר אודותם,

ולאחרי כן, כשלא תהי' ברירה, אזי יעמידו ענין זה להצבעה — שבה יתחשבו גם בדעתו של נוצרי, ערבי, קומוניסט, ימני או שמאלני, וביניהם גם כמה נשים וכו' — לפי כללי הדמוקרטיא, באמרם, שכן הוא גם ע"פ תורה, כמ"ש¹⁶⁵ "אחרי רבים להטות", ולכן יש למנות כמה ערבים

(159) רמב"ם ה' מלכים ספ"ט.

(160) ראה תר"מ חמ"א ע' 341 ואילך. ואילך (לקמן ע' 298 ואילך).

(161) קדושים יט, יז.

(162) עירובין סה, א.

(163) משפטים כג, ב.

(164) רמב"ם ה' מלכים ספ"ט.

(165) ראה תר"מ חמ"א ע' 341 ואילך.

(166) פרש"י וישלח לה, יג.

וש"נ.

אומרים כך, כמה נוצרים וכמה קומוניסטים אומרים כך, ולהבדיל כמה יהודים אומרים כך;

ואח"כ יקראו לבאי-כח של מקום פלוני וישאלו מהי חוות דעתם, ואולי בסופו של דבר לא יצטרכו להרגיז אף אחד ("אויפרייצן די געמיטער"), אלא יעשו שלום עם הוותיקן, עם הנוצרים וכו', בהתאם לכך ש"כל¹⁶⁶ התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"...

אלא מאי, בשביל זה יצטרכו לוותר ("פאָרבוּיגן") על דבר-מה — הנה כבר הי' לעולמים! כבר עשו זאת לפני"ז כמ"פ, ו"בתלת זימני הוי חזקה"¹⁶⁷, והרי ענין ה"חזקה" הוא בתוקף כ"כ עד ש"סוקלין ושורפיין על החזקות"¹⁶⁸, ובפרט שבנדו"ד קשור הדבר עם פגיעה בכבודו של גוי, שמוזה צריך להזהר עוד יותר מאשר בכבודו של יהודי!...

אך על זה יש הוראה ממגילת רות — שהקב"ה צוה לכתבה בתנ"ך [כיון שזהו ענין שנוגע לדורות, כדברי הגמרא במסכת מגילה¹⁶⁹: "נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא הוצרכה לא נכתבה"], ולחזור ולקרואה מידי שנה בשנה, כדי ללמוד הוראה מזה. וכמבואר בזהר¹⁷⁰ שאסור לומר על ענין של תורה שזהו סיפור בעלמא (ועד שיש על זה עונשים הכי חמורים); אם זה ענין בתורה, בודאי יש בו הוראה. ובשביל הוראה זו, לא צריך להיות בעל שכל גדול כמו מהר"ם שי"ף... כיון שזוהי הוראה פשוטה, כדלקמן.

כז. במגילת רות מסופר אודות שני אנשים חשובים ומיוחסים, מחלון וכליון, שנשאו נשים מואביות, בנותיו או נכדותיו של עגלון מלך מואב¹⁷¹, ולאחרי משך זמן אמרו הנשים הגויות לחמותן, שכיון ששמעו אודות ארץ הקודש, ובגלל שהיו נשואות ליהודים יכולות לקבל זכות בארץ ישראל (בגלל "חוק השבות"...), הנה למרות היחוס והגדלות שלהן, מוותרות הן על כל הדברים הטובים שיכולות להשיג במואב, ומוכנות להתגייר ולבוא לארץ ישראל — ללא "ויזה", וללא "קבלת פנים" (ואדרבה, באופן של זלזול ובזיון כו', כמסופר שם¹⁷²: "ויהי כבואנה בית לחם ותהום כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי"), ולהיות במצב של עוני כו' (שהרי אז לא היתה ה"סוכנות" שתתן דירות, אכילה

(170) ח"ג קנב, א.

(171) ראה "רשימות" חוברת צו ובהנסמן

שם.

(172) רות א, יט.

(166) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

(167) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

(168) קידושין פ, א.

(169) יד, א.

ושתי' וכו'), כמובן מהסיפור¹⁷³ שרות הוצרכה ללקט בשדה אחרי הקוצרים, ולולי זאת לא הי' לה ולחמותה מה לאכול! ...

וכאן היו שתי גישות¹⁷⁴:

גישתה של רות, שאמרה לנעמי "אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין וגו'", כך שהי' אצלה גיור כהלכה, ובסופו של דבר יצא ממנה דוד המלך, ועל שמו נקראת בשם "רות" — "ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות"¹⁷⁵, "נעים זמירות ישראל"¹⁷⁶;

ולעומת זאת — גישתה של ערפה, שרצתה להצטרף לעם ישראל ללא תנאים (רק ע"י פיסת־נייר...), ובסופו של דבר יצא ממנה גליית הפלשתי!

ולאחרי כן, הנה דוד שיצא מרות, ניצח את גליית שיצא מערפה, ולא עוד אלא שנצחו ע"י "חמשה חלוקי אבנים"¹⁷⁷ בלבד!

[לכאורה אינו מובן: למה הוצרך דוד ליקח חלוקי אבנים? כיון שהקב"ה הי' לצדו, הי' יכול לנצחו באופן שלמעלה מדרך הטבע לגמרי! אך הענין הוא, שרצונו של הקב"ה שכל דבר יהי' בדרך הטבע, ולכל־הפחות — שתהי' אחיזה בדרך הטבע, ולאחרי שיש אפילו אחיזה קטנה, אזי עוזר הקב"ה. אבל כל זה הי' רק בגלל שאצל רות הי' גיור כהלכה, ולכן הי' דוד יכול לעשות התלוי בו — לזרוק חלוקי אבנים, ואת כל השאר — עשה הקב"ה].

אמנם, במה דברים אמורים — כשגליית נשאר בצד השני; אבל אילו היו מקבלים את ה"גיור" של ערפה כפי רצונה (רק בגלל שלצדה הי' "חוק השבות"...) — הנה גם אז הי' יוצא ממנה אותו גליית, אלא שאז הי' נולד בין יהודים,

— ולהעיר מהמסופר בגמרא¹⁷⁸ שחזקי' השיב לישעי' על טענתו שלא עסק בפרי' ורבי', "משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו", וכשחזקי' הציע "הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו, אמר לי' (ישעי') כבר נגזרה עליך גזירה" — ואז הי' המצב גרוע יותר, כי:

כשגליית נולד בין הפלשתים — לא הי' הדבר בגדר סוד; בניי

(173) שם ב, ז. שמואל-ב כג, א. וראה שהש"ר פ"ד,

ד (בתחלתה).

(177) שמואל-א יז, מ.

(178) ברכות יו"ד, סע"א.

(174) ראה גם לעיל ע' 233 ואילך.

(175) ברכות ז, ב. וש"נ.

ידעו שהוא פלשתי, והוא השונא שלהם, שבא להלחם לא רק נגד "מערכות ישראל"¹⁷⁹, אלא גם נגד "מערכות אלקים"¹⁸⁰, ולכן הכריז שאול שמי שילחם נגדו יקבל שכר וכו'.

משא"כ אם היו מצרפים את ערפה לעם ישראל, וגליית הי' נולד בין יהודים — עי"ז היו מכניסים "גייס חמישי" בין בני"י, ואף אחד לא הי' יודע שהוא שונא שבמשך הזמן יעשה צרות וכו', ולא היו יודעים שיש צורך (וכיצד) להזהר ממנו וכו'.

ולכן, כשערפה חזרה לגילולי בית אבי', לא הי' אף אחד שניסה למנוע זאת ממנה וכו', כיון שצירופה לעם ישראל הוא היפך טובת עם ישראל!

כח. ולכאורה, כיון ש"מכאן אמרו רבותינו ז"ל גר שבא להתגייר וכו'", היינו, שפרטי הענינים של גיור למדים מהסיפור של נעמי — נשאלת השאלה בנוגע לנעמי עצמה: נעמי לא היתה "רב", וגם לא "רבנית"... וא"כ, מדוע הכבידה על רות בהעמידה בפני"י כו"כ תנאים לצורך הגיור, שבלעדם לא הסכימה לקבל אותה?? והגע עצמך:

אשה — יש לה טבע רך כו', ובפרט נעמי, ששמה מורה על ענין הנעימות והחסד כו'. ועאכו"כ כשמדובר אודות כלתה, שחייתה בשלום עם בנה¹⁸¹, וחיו ביחד במשך עשר שנים, ועברו ביחד הן זמנים טובים והן זמנים קשים וכו'. וכיון שכן, היתה צריכה להסכים לגייר את כלתה בהתאם לרצונה; אדרבה: שתדליק נרות, תאכל כשר וכו' — ולא להסתכסך עם ערפה¹⁸², ולעמוד על כך שחייב להיות גיור כהלכה.

ולכל היותר — היתה נעמי צריכה לשתוק, ואז היתה ערפה פונה לא' השופטים (שהרי מאורע זה הי' "בימי שפוט השופטים"¹⁸³), או לאיש שהישר בעיניו יעשה, כיון שהי' זה "דור ששופט את שופטיו"¹⁸⁴, כך, שהיתה יכולה למצוא מישהו שיסכים לקבל אותה לעם ישראל, ובפרט לאור העובדה שהיא מדברת עברית!...

(179) שמואל-א שם, יו"ד-מה.

(180) שם, כו.

(181) נזכר גם מ"ש בזהר חדש (רות עט),

(א) ש"כשנשאת למחלון נתגיירה", שלכן נשאלת השאלה על זה ש"הרבה התראות עשתה נעמי": "אם נתגיירה קודם, למה לה השתא כולי האי", בה בשעה שידעה כבר כל

הדינים מבית נעמי.

(182) (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-

שחוק): ובפרט שהיתה גדולה במדת הגוף, כמובן מזה שבנה גליית הי' "איש מדות" (ראה פרש"י שלח יג, לב).

(183) רות א, א.

(184) ב"ב טו, ב.

אבל בפועל, לא שתקה נעמי, בגלל שלא רצתה לסמוך על איש שהישר בעיניו יעשה... אלא היא בעצמה אמרה לכלותי שאינן יכולות להכנס לעם ישראל אא"כ יקבלו על עצמן לקיים את כל התורה ומצוותי, ולא התפעלה מזה שיאמרו עלי' או על התורה שהיא "אכזרית"!!...

נעמי היתה יכולה לחשוב: למה לספר לגוי' שמי שמדליק גפרור בשבת חייב סקילה — מה נוגע שגוי ידע זאת? אדרבה: מוטב שלא ידע מזה, ואז תהי' לו דעה חיובית על בני'!

זאת ועוד: גם אם צריך לספר לגוי אודות חיוב סקילה, למה צריך להוסיף ולספר לו ש"שני קברים נמסרו לבית דין אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין", שמשמעות הדברים היא, שגם לאחרי עונש סקילה נשאר עדיין "כתם", ולכן לא קוברים אותו יחד עם כהן גדול, ואפילו לא עם צדיק שאינו גמור¹⁸⁵ — אף שלכאורה אין לך אכזריות גדולה מזו, שאע"פ שזה עתה נענש בסקילה על הדלקת גפרור בשבת, כך, שלכאורה נתכפר לו, מוסיפים לביישו בעת הקבורה!

אך הענין הוא — שנעמי לא צריכה להגן על כבוד ישראל יותר מאשר הקב"ה בעצמו, שקבע בתורה, תורת אמת ותורת חסד, שהענין ד"אלקיך אלקי" תלוי בכך שהוא מקבל עליו את כל עניני התורה, כולל גם הענין ד"שם אקבר", ועד שגם אם מקבל עליו כל תרי"ג מצוות התורה חוץ מדקדוק קל של דברי סופרים — אזי נשאר גוי¹⁸⁶.

ולכן, אסור להעלים מגוי — דבר שהקב"ה רוצה שידע! אלא מאי, זה לא יפה — אזי תבוא בטענה להקב"ה!

אתה לא מבין מדוע גיור חייב להיות כהלכה — תבוא בטענה להקב"ה! ובכל אופן, הטענה אינה משנה את המציאות!

כט. משל למה הדבר דומה — שיטענו על מחלה שעוברת בירושה מאב לבן, שזהו היפך הצדק והיורש, שבגלל שהאב חולה, יצטרך הבן לסבול, ועד שאפילו בתנ"ך נאמר הדבר בלשון פליאה: "אבות יאכלו בוסר ושיני הבנים תקהינה"¹⁸⁷. ובגלל זה ידרשו, שכל הרופאים יכריזו שלא קיימת מחלה שעוברת בירושה!

גם אם יתאספו כל הרופאים שבעולם ויכריזו כך — יגרמו סכנה לכל העולם, אבל לא יוכלו לשנות את המציאות, שיש בעולם מחלות

(185) ראה סנהדרין מז, א. וש"נ. טושו"ע יום ב' דחג"ש תשכ"ה ס"ח (תו"מ חמ"ג ע' 370). לעיל ע' 235. וש"נ.

(186) ראה בכורות ל, ב. וראה גם שיחת

(187) יחזקאל יח, ב.

שעוברות בירושה. וברור הדבר שרופא אמיתי לא יאמר דבר כזה, בגלל שיש מישהו שרוצה לשמוע זאת!

ועאכו"כ שמופרך הדבר שיתאספו מכל העולם כל המהנדסים, למשל, ויצאו עם הכרזה בנוגע לענין של רפואה, שאינו שייך אליהם, כי אם לרופאים! — בשביל לבנות גשר, יש צורך במהנדס, אבל בנוגע למחלה, יש צורך ברופא¹⁸⁸.

ומזה מובן גם בנדו"ד, שלא שייך לשאול אצל ערבי, למשל, איך צריך להתנהג בנוגע לגיור, או אפילו לשאול זאת אצל יהודי שיושב ב"כנסת" — כיון שאין זה נושא שניתן ל"הצבעה", כשם שלא שייך לערוך "הצבעה" בנוגע למחלת הגוף, ולומר, שכל מי שיש לו דעה ישרה יוכל להביע דעתו בדבר, ועאכו"כ בנוגע למחלת הנפש, שבה נקל יותר לטעות ולומר על חושך שהוא אור ועל אור שהוא חושך (שדבר זה בלתי אפשרי בנוגע לענינים גופניים), שלכן, יש שחושבים שבנוגע למחלת הנפש איש כל הישר בעיניו יעשה, ומתייראים לומר את האמת, שמא לא ימצא הדבר חן בעיני מישהו...

ולכן גם אם יתקבצו כל חסידי אומות העולם וכל חסידי בני"י — לא יוכלו לשנות את המציאות שקבע הקב"ה בתורתו בנוגע לקיומו של עם ישראל החל ממעמד הר סיני, שעל זה הלכו יהודים באש ובמים, ועמדו בתוקף בכל הרדיפות שהיו להם מבפנים ומבחוץ.

ל. וענין זה (שאי אפשר לשנות מה שקבעה תורה) אינו רעיון שחשבו עליו כאן בברוקלין... אלא מפורש הדבר במדרש (שנדפס גם בארץ הקודש...):

בנוגע לשלמה שנשא את בת פרעה — איתא במדרש¹⁸⁹: "באותה שעה עלתה יו"ד שב(לא) ירבה (לו נשים)¹⁹⁰ ונשתטחה לפני הקב"ה ואמרה, רבון העולמים, לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה לעולם, הרי שלמה עומד ומבטל אותי... אמר לה הקב"ה, שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין וקוצה ממך איני מבטל".

והגע עצמך:

מדובר אודות שלמה המלך שעליו נאמר¹⁹¹ "וישב שלמה על כסא הוי" — לא ישיבה על כסא מלכות כתוצאה מ"בחירות", אלא "כסא

(188) ראה גם תו"מ חס"ג ע' 117. וש"נ.

(190) פ' שופטים יז, יז.

(191) דברי הימים-א כט, כג.

(189) שמו"ר רפ"ו. וש"נ.

הוי", שאודותיו מצינו שכשבא פרעה לישב על כסא זה (אף שלא ישב עליו בפועל), נענש בכך שנעשה צולע ברגליו¹⁹².

ומדובר אודות פעולה ששלמה חשב שעל ידה יוכל להציל את עם ישראל — למנוע שפיכות דמים במלחמה ולהבטיח שלום בכל גבולות ארץ ישראל, כדי שיהודים יוכלו לישב איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ולעסוק בתורה מתוך במנוחה ושלחה,

— ללא צרות כמו ניתוחי מתים או היתר עבודה בשבת¹⁹³, ועאכו"כ טלוויזיא בשבת¹⁹⁴, שאז לא היתה כלל מציאות כזו... —

וכיון שכן, ימסור שלמה את נפשו לעבור עבירה של איש יחיד, כדי שעיי"ז תצמח טובה לששים ריבוא מישראל, כך, שזהו ענין של מס"נ הכי גדול לטובת הכלל.

ואעפ"כ, כיון שזהו ענין שעלול לבטל אות אחת בתורה, אפילו אות יו"ד — אומר הקב"ה: "שלמה ואלף כיוצא בו [לא סתם עמי-הארץ או ערבים כו', אלא אלף שהם בדרגתו של שלמה] יהיו בטלין, וקוצה ממך איני מבטל"!

אלא מאי, הוא טוען שעיי"ז יוכלו לשמוח בשמח"ת ולרקוד ברחובות, ועד שיוכלו לשמוח בחנוכת ביהמ"ק ולאכול ולשתות ביוהכ"פ, כפי שמצינו ש"יצתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנין לחיי העולם הבא", כפי שלמדים ממ"ש¹⁹⁵ "וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה וגו'"¹⁹⁶ — הרי זה בגלל ששם לא פגע הדבר באות בתורה, משא"כ בענין שעלול לבטל אות בתורה.

ומה שחושבים שעיי"ז תצמח טובה לעם ישראל — הנה לא זו בלבד שאין זו טובה, אלא אדרבה, מזה מתחילים כל הצרות, כדאיתא במדרש¹⁹⁷ שבאותו לילה שנשא שלמה את בת פרעה הי' שלמה ישן עד ד' שעות ביום (בגלל מה שעשתה בת פרעה), וכיון שמפתחות ביהמ"ק היו נתונות תחת ראשו, והיו מתייראים להקיצו, לא היו יכולים להקריב את התמיד בזמנו; וכן איתא בגמרא¹⁹⁸ ש"בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון ועליו נבנה כרך גדול של רומי".

(196) מו"ק ט, א.

(197) ויק"ר פי"ב, ה. במדב"ר פ"י, ד.

(198) שבת נו, ב.

(192) קה"ר רפ"ט. וש"נ.

(193) ראה גם תו"מ שם ע' 119. וש"נ.

(194) ראה גם תו"מ חס"ב ע' 353. וש"נ.

(195) מלכים-א ח, סו.

לא. ומזה יש ללמוד הוראה,

— שהרי אין כוונת התורה סתם לספר סיפור בלתי נאה ח"ו על שלמה, ובפרט שהוא בן דוד, ועד שבנוגע לביאת המשיח כותב הרמב"ם¹⁹⁹ שהוא צריך להיות "מבית דוד ומזרע שלמה" דוקא, והיינו, שלא מספיק שהוא מזרע דוד, אבל מבנותיו של דוד [כפי שאמר רבי: "אנא מן נוקבתא"²⁰⁰], אלא צ"ל "מבית דוד ומזרע שלמה" דוקא —

כשיבוא זמן שיהי צורך בה — "בימי שפוט השופטים", שיכולים לחשוב: למה צריך לריב — עדיף להבטיח את ד' אמותיו; או יתירה מזה: הוא מוכן למסור נפשו ולעבור על איסור לאו, כדי לשמור את פלוני מעבודה בשבת, שזהו איסור סקילה, או לפעול שיתנגד לניתוחי מתים, שזהו ניווול המת, שהוא כמו ניווול המלך²⁰¹;

אלא מאי, ישנו איסור לאו — הנה על זה ישנה העצה ד"אחטא ואשוב". ואף ש"האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה"²⁰² — טוען הוא, שזהו רק בשעה שאומר "אחטא ואשוב אחטא ואשוב" ("תרי זימני")²⁰³, ולא כשאומר זאת רק פעם אחת; ובפרט ע"פ הדיוק של רבינו הזקן²⁰⁴ "אין מספיקין דייקא, אבל אם דחק ונתחזק .. ועשה תשובה מקבלין תשובתו", כיון "שאין לך דבר שעומד בפני התשובה"²⁰⁵.

ולכן יש צורך בלימוד הוראה הנ"ל — שלא יעלה על הדעת לעשות דבר שהוא היפך התורה בשביל טובת כלל ישראל, כיון שהקב"ה אומר "שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין, וקוצה ממך איני מבטל"!

לב. ונחזור לענינו — כללות ההוראה שלמדים מהסיפור של רות, כדברי רבותינו ז"ל, "שמתוך דברי' של רות אתה למד מה שאמרה לה נעמי וכו'" (כנ"ל סכ"ד).

ולהעיר, שרבינו הזקן מביא בשו"ע¹⁴¹ ש"נוהגין לקרות מגילת רות בשבועות .. כדי ללמוד שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני כמו שהי' לרות כשנתגיירה"; אבל, מי שיש לו השפעה על חוג שלם כו', יכול ללמוד ממגילת רות הוראה נוספת — בנוגע לענין הגיור:

199) פיהמ"ש סנהדרין פ' חלק יסוד
הי"ב. וראה לעיל ע' 223. וש"נ.
200) ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג.
201) ראה פרש"י תצא כא, כג (מסנהדרין
מו, ב).
202) יומא פה, ב (במשנה).
203) שם פז, א. וראה לקו"ש חל"ז ע' 45
הערה 32.
204) תניא אגה"ת פי"א.
205) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

אפילו בדור ששפט את שופטיו, הנה כשיש גוי' שהיא ישרה, יודעת היא שאע"פ שיש ביכלתה ללכת לבית לחם ולהתגיייר שם, עלי' לשאול תחילה כל דבר אצל נעמי; וכיון שנעמי היא אשה ישרה, אומרת היא את האמת — שיש כו"כ תנאים הדרושים כדי שיוכלו לקבל אותה.

ולכאורה: נעמי יכלה לומר לה שהיא עסוקה עכשיו בענינים אחרים, ולשלוח אותה ל"רבנות הראשית"... ובפרט שבשביל גיור יש צורך בב"ד של שלשה אנשים, זכרים דוקא, כך, שהיא בעצמה אינה יכולה להתעסק בענין הגיור. וא"כ, למה הוצרכה נעמי להשיב לה?

אך הענין הוא — שנעמי חששה שאם היא לא תאמר לה את האמת, תשיג ערפה תעודת-גיור עבור 25 דולר...

ובפרט שיש לה את כל התנאים הדרושים מצד "חוק השבות", כיון שיש לה קרוב בארץ ישראל, שהרי השופט (אבצן, זה בועז²⁰⁶) הוא דוד של בעלה (שהרי בועז הי' אחיו של אלימלך²⁰⁷), וכיון שכן, היתכן שמקבלים את כל המשפחה, ואילו היא תישאר בחוץ, הרי אין לך אכזריות גדולה מזו! ומוסיפה לטעון, שארץ ישראל זקוקה למספר גדול של יהודים, כך, שעל ידה יתוסף עוד חייל טוב שיתגייס לצבא (אלא שיצטרכו לבדוק לאיזה צד הוא אוהז את ה"חץ" — לצד ישראל או לצד פלשתים...).

ולכן הוצרכה נעמי לומר לערפה את האמת — כדי להבטיח שגליית ישראל מחוץ לעם ישראל ולא ח"ו בפנים (כנ"ל סכ"ז).

ובהתאם לכך צריך להתנהג כל מי שיש לו שייכות לענין זה — לא להפנות זאת למישהו אחר, אלא כיון שהגיע אליו, מוטל עליו החוב והאחריות לשמור את עם ישראל, וגם את הגויים, מצרות צרורות!

ולאידך גיסא רואים במגילת רות, שכשמדובר אודות גר צדק, אין לדחותו, שלכן קיבלו את רות, ועד שיצא ממנה דוד, "שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות", ועל שם זה נקראת "רות"¹⁷⁵, והיינו, שאף ש"ישי הוליד את דוד"²⁰⁸, לא נקרא ישי ע"ש דוד "שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות", אלא דוקא רות, שנקראת "אם המלך", "אמה של מלכות"²⁰⁹.

לג. זוהי איפוא ההוראה שלמדים מפירוש רש"י הנ"ל, שהוא

(209) מלכים-א ב, יט ובפרש"י — מב"ב

צא, ב.

(206) ב"ב צא, א.

(207) רות רבה פ"ו, ב.

(208) רות ד, כב.

פשוטו של מקרא, כך, שאפילו בן חמש למקרא — אם רק מחנכים אותו ולומדים אתו כפי שדורשת תורת אמת, באופן ד"תומת ישרים תנחם"²¹⁰ — יכול להבין שזוהי הדרך לבנות בית שבו יוולד דוד מלך ישראל, "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"²¹¹,

שיוציא את בני"י מהגלות, הן מהגלות החיצוני בין גויים, והן מהגלות הפנימי בין יהודים — שלא יהי' איכפת לו שיאמרו עליו שהוא "פֶּאֶנְאָטִי", מברוקלין או מוויליאמסבורג, "שונא ישראל", בגלל שיש לו תוקף לומר שהתנאי לגיור הוא לידע ש"עמך עמי", "עמנו מובדלים משאר עמים בשש מאות ושלוש עשרה מצוות",

ואף אחד אינו בעה"ב על זה... וכאמור, שאם רוצים לבטל אפילו אות אחת בתורה, אפילו פעם אחת בלבד, ואפילו כשמדובר אודות שלמה המלך, החכם מכל אדם²¹², ויש אלף כמותו, חכמים הכי גדולים בעולם, שמשכימים עמו — אומר הקב"ה: "שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין וקוצה ממך איני מבטל!"

וכיון שהתורה מספרת זאת ליהודי, הרי מובן שאין זה סתם סיפור, אלא הוראה בחיים גם בשנת תשל"א — לידע שכל ענין של נסיון והעלם והסתור הוא הוראה שצריך להכריז שזוהי הדרך לענין הגיור, ואילו דרך אחרת, שייכת לערפה, שממנה יצא גליית! ואע"פ שהיא בעצמה לא היתה שונאת ישראל, ואדרבה, היא היתה אוהבת ישראל, וחי' עם בעל יהודי, וחותרתה היתה יהודי, אעפ"כ, מוטב ליהודים שהיא תשוב לעמה ולאלקיי, ויקבלו רק גר צדק שמוכן לקבל על עצמו את כל עניני התומ"צ, מ"אל אשר תלכי אלך", שלא לצאת חוץ לתחום בשבת, ועד "באשר תמותי אמות".

ואז נקרא "גר שנתגייר" או "גיורת שנתגיירה", ולא גוי שנתגייר, כמו הלשון "שוטה שנשתפה"²¹³, כמ"ש החיד"א²¹⁴ שמזה שנתגייר מוכח שעוד לפני"ז היתה לו שייכות לבני"י.

וכאשר מתנהגים באופן כזה, אפילו בדור ששפט את שופטיו, אזי נולד בן שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות, ונעשה מושיען של ישראל,

(210) משלי יא, ג. וראה שבת פח, ריש ע"ב.
ג. וראה תשובות מהר"ם מרוטנבורג (הובא בספר תשובות בעלי התוס' מכת"י (ניו יארק תשי"ד — ע' רפו, סי"ט)).

(211) יחזקאל לז, כה.

(212) מלכים-ה, יא.

(213) ראה יבמות קיג, א.

"ודוד עבדי נשיא להם לעולם", שיבוא ויגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.

* * *

לד. הסדר הוא שבאסרו חג השבועות בכל שנה נערך "כינוס תורה". וכיון שמכמה סיבות אינני משתתף בגופי, נהוג בכל פעם לומר איזה ענין בקיצור עכ"פ בתור השתתפותי בכינוס.

ובהקדמה — שבנוגע לתורה מציינו הענין של אירוסין: "מורשה"²¹⁵, שנוסף על הפירוש מלשון ירושה, ישנו גם הפירוש מלשון "מאורסה" ("אל תקרי מורשה אלא מאורסה"²¹⁶),

— ששייך בעיקר לתורה שבע"פ (יותר מאשר לתושב"כ), שלכן, "עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר²¹⁵ תורה צוה לנו משה מורשה, לנו מורשה ולא להם .. מאן דאמר מאורסה דינו כנערה המאורסה כו"²¹⁷, והרי עיקר איסור לימוד התורה לגוי הוא לא כ"כ בנוגע לתושב"כ כמו בנוגע לתושבע"פ²¹⁸ —

כמו בחתן וכלה, שהרי הקב"ה וכנס"י נקראים איש ואשה (כנ"ל סי"ב), וענין הקידושין ביניהם הי' בשעת מ"ת, כמארז"ל²¹⁹ "ביום חתונתו²²⁰ זה מתן תורה".

ומזה מובן, שכל הענינים שישנם בנוגע לאיש ואשה, ישנם גם בנוגע להקב"ה וכנס"י; וכמו כל הענינים שבפנימיות התורה — ישנו ענין זה גם בנגלה דתורה, ברמז עכ"פ²²¹.

לה. המשך השיחה,

— שאע"פ שאשה אינה מצווה בפו"ר, מ"מ כתב הר"ן²²² ש"מפני שהיא מסייעת²²³ לבעל לקיים מצוותו" (שנעשית ע"י שניהם דוקא), לכן

(222) רפ"ב דקידושין.

(223) ועפ"ז יש להוסיף ביאור בדין ד"הבא על .. הבהמה והאשה המביאה את הבהמה בסקילה, אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אלא לפי שבאה לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב תסקל .. שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה" (סנהדרין נד, א) — דלכאורה אינו מובן: הרי אסור להרוג בהמה (מלבד לצורך

(215) ברכה לג, ד.

(216) פסחים מט, ב.

(217) סנהדרין נט, רע"א.

(218) ראה שד"ח פאת השדה מע' האל"ף כללים, כלל קב (כרך ז א'תקטו, א ואילך). וש"י. וראה גם תו"מ ח"ס ע' 193. וש"נ.

(219) תענית כו, ב (במשנה).

(220) שה"ש ג, יא.

(221) ראה גם לעיל ע' 64. וש"נ.

"יש לה מצוה"²²⁴, ולא רק מצוה סתם, אלא ה"מצוה רבה"²²⁵ דפ"ר. אמנם, כיון שמצד עצמה אינה מצווה על זה, והסיוע לבעל הו"ע שתלוי ברצונה, אינה יכולה לתבוע את בעלה בדין שיגרשנה (כשאין לה בנים ממנו) כדי שתוכל לקיים מצוה זו.

ועד"ז בת"ת, ש"אשה אינה במצות ת"ת .. ופטורה משכר לימוד בני²²⁶ .. ומ"מ, אם היא עוזרת לבנה או לבעלה .. חולקת²²⁷ שכר עמהם"²²⁸ (ובלשון הגמרא²²⁹: "פלגאן בהדיהו") — חלק במצות ת"ת ממש²³⁰, ובאופן דמצווה ועושה (עוד יותר מאשר בלימוד ההלכות הצריכות להן, שלימוד זה הוא רק הסתעפות מחיובן במצוות, ולכן אין בו מעלת מצווה ועושה בת"ת). אמנם, כיון שאין עלי' חיוב בזה, ותלוי ברצונה, אין לומר שבגלל זה תברך ברכת התורה²³¹.

להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסתו ויחלוק עמו בשכר" (רמ"א יו"ד סרמ"ו ס"א) — כפי שמצינו בנוגע לישכר וזבולון: "שמח וזבולון בצאתך (לסחורה) וישכר באהליך", ש"עשו שותפות, וזבולון .. יוצא לפרקמטיא .. ומשתכר ונותן לתוך פיו של ישכר והן יושבים ועוסקים בתורה" (ברכה לג, יח ובפרש"י); "אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתן לו" (רמ"א שם) — שעז"נ (בהמשך הפסוק "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה") "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בזה יבזו לו" (שה"ש ח, ז).

228) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א.

229) סוטה כא, א.

230) לא רק בהלכות הצריכות להן, אלא גם בשקו"ט שבתורה, ועד ללימוד באופן די"גדיל תורה ויאדיר" (ישעי' מב, כא. וראה חולין טו, ב).

231) אפילו בלשון "לעסוק בדברי תורה", שכולל גם העזרה לבנה או לבעלה; ועאכו"כ הלשון "על דברי תורה", או "נותן התורה", שכוין שאינו שייך אצלן, אין להן לומר נוסח זה (ולא שייך בזה הטעם דלא פלוג, כיון שזוהי ברכה בפ"ע), והיו צריכים לתקן עבורן נוסח מיוחד, כמו שתיקנו ברכת "שעשני כרצוני" במקום "שלא עשני אשה" (שו"ע אדה"ז אר"ח סמ"ו ס"ד. וש"נ).

אכילה) משום צער בעל-חיים (וראה שם נה, סע"א) — דכיון שהיא חסיינת לעבירה*, יש לה חלק בזה.

ומצינו ענין זה גם בנוגע לצומח — כמארו"ל (מדרש תהלים (שוח"ט) סוף מזמור עג) "לעתיד כו' אדם הולך ללקוט תאנה בשבת היא צווחת ואומרת שבת היום", ואפילו בנוגע לדומם — "האבן זועקת כו' שנאמר (חבקוק ב, יא) כי אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה".

ומזה מובן במכ"ש וק"ו בנוגע לסיוע במצוה, שהרי "מדה טובה מרובה כו'" (יומא עו, א. וש"נ).

224) ולכן אמרינן שאף ש"האשה מתקדשת בה ובשלוחה", מ"מ, "מצוה בה יותר מבשלוחה" (קידושין שם).

225) תוד"ה וכי — שבת ד, א. תוד"ה לא — גיטין מא, ב. תוד"ה שנאמר — ב"ב מג, א.

226) "ואין כופין אותה אלא אם כן היא עשירה, ומתורת צדקה" (הל' ת"ת שם).

227) שהרי קודם הלימוד "יכול אדם

(* אפילו אם הסיוע הוא רק באונס (שבאדם אין מענישים על זה) — כיון שבהמה אין לה מציאות ודין בפ"ע, וע"ד שמצינו לענין תחומין ש"הבהמה .. כרגלי הבעלים" (ביצה לז, טע"א).

ןועפ"ז יש לבאר הדיוק בשו"ע אדה"ז²³², שבהלכות ברכות השחר²³³ כתב "נשים מברכות ברכות התורה שהרי חייבות ללמוד מצוות שלהן כו"²³⁴, ולא הזכיר שייכות האשה ללימוד התורה מצד העזר לבנה או בעלה²³⁵ (שזהו הענין הראשון שמביא בהל' ת"ת²²⁸, ורק לאח"ז מוסיף ש"הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן") — כיון שאין לומר שתברך ברכת התורה מצד העזר לבנה או לבעלה, כנ"ל].

וכן הוא בנוגע להקב"ה ובנ"י, שע"י עבודתם "מסייעים" בני"י (האשה) להקב"ה (האיש)²³⁶ לכבוש את העולם, ולכן נעשים "שותף"²³⁷ להקב"ה במעשה בראשית²³⁸ —

הרמב"ם, שכתב רק פסקי הלכות, וקרא ש"ם חיבור זה משנה תורה, לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה, ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה, ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם** (הקדמה לספר הי"ד)]. ועפ"ז חייבות גם הנשים ללמוד טעמי ההלכות, ולכן יכולות שפיר לברך ברכת התורה.

235) אף שענין זה שייך באשה נשואה דוקא, וכמו שהענין ד"פלאגאן בהדייהו"ו הובא בגמרא במסכת סוטה, שזהו ענין ששייך רק באשה נשואה.

236) שזוקק כביכול לעזר שלהם (בדוגמת האיש שזוקק לאשה שהיא "עזר כנגדו" (בראשית ב, יח)), כמ"ש (איוב יד, טו) "למעשה ידיך תכסוף", כי, "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות לג, ב. וש"נ), ש"ה' אלקיך שואל מעמך" (עקב יו"ד, יב ובפרש"י), ודוקא ע"י עבודת בני"י למטה נשלמת הכוונה של הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים.

237) שבת יו"ד, א. וש"נ.

238) וכן הוא בנוגע לכללות הענין דמ"ת, שנוסף על קבלת התורה, יש לבני"י חלק גם ב"מתן תורתנו", כי, אע"פ שהנתינה היא ע"י

** משא"כ הב"י — מה שלא כתב טעמי ההלכות, הרי זה (לא בגלל שס"ל כהרמב"ם, אלא) בגלל שביאר טעמי ההלכות בפירושו על הסוד, באריכות נפלאה עוד יותר מאשר רבינו הזקן.

232) כידוע גודל הדיוק בלשונו של אדה"ז (ראה גם תו"מ ח"ס ע' 316. וש"נ), ובפרט בשו"ע (כמבואר גם בהקדמת הרבנים בני הגאון המחבר), כולל גם הדיוק בסדר הדברים, שהרי גם סדר בתורה הוא תורה (ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב)).

233) סוסמ"ז.

234) להעיר מדברי האחרונים (ראה שו"ת בית הלוי ח"א ס"ו) שגם במצוות שלהן, אין בלימודן מצות תלמוד תורה כלל, כיון שלימוד שהוא רק בשביל קיום המצוה — לימוד ההלכות בלבד, ללא שקו"ט — אינו בכלל לימוד התורה*.

אבל: אדה"ז אילל לשיטתי (ראה גם לקו"ש חל"ו ע' 16 ואילך. וש"נ), שס"ל כשיטת הרא"ש (בתשובה כלל לא ס"ט) שלא מספיק לימוד ההלכות בלבד, אלא חייבים ללמוד גם טעמי ההלכות, כיון שלולי זאת יכולים לטעות בפסקי הדינים, ולכן כתב בשו"ע שלו "הלכות בטעמיהן" [דלא כשיטת

* ומה שהביאו ראי' מהקהל ש"אנשים באים ללמוד נשים באות לשמור" (חגיגה ג, א. וראה תוד"ה בן עזאי — סוטה כא, ב), ולא נאמר גם בנשים שבאות ללמוד מצוות זידהו — הרי: (א) בפרשיות דהקהל יש גם פסוקים שענינם לא רק הלכות פסוקות, אלא גם טעמי ההלכות. (ב) לאחר קריאת הפרשיות ע"י המלך, שומעות הנשים גם את השקו"ט שבלימוד האנשים.

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס²³⁹ בלקו"ש חי"ד ע' 37 ואילך.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

ועי"ז פועלים המשכת הברכות בכל המצטרך לכאו"א מישראל בבני חיי ומזוני רויחי,

— גם אם יש צורך לשנות את טבע העולם, בכח התורה, כדרשת רז"ל²⁴⁰ על הפסוק²⁴¹ "לא-ל גומר עלי", שכאשר ב"ד מעברין את החודש אזי בתולי' חוזרין; ואפילו אם יש צורך בענין דצדיק גזור כו' או מבטל גזירתו של הקב"ה (כנ"ל סי"ב) —

כמ"ש²⁴² "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", אזי "ונתתי גשמיכם בעתם וגו' ועץ השדה יתן פריו" (הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות)²⁴³, וכל הברכות האמורות בפרשה, עד "ואולך אתכם קוממיות"²⁴⁴, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

לו. בנוגע לתורה — אמרו רז"ל²⁴⁵ "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה".

ולכן, בעמדנו בזמן מ"ת, שבו ניתנה התורה מלמעלה באופן של מתנה לכל אחד מישראל באיזה מקום שנמצא, ועאכו"כ לאלו מבני"י שנמצאים במיצר ובשבי', ואעפ"כ זוכרים שזהו זמן מ"ת, ומזכירים זאת כדיבור או בלימוד או ב"אנחה" ("מיט אַ קרעכץ"), כידוע שאנחה של יהודי היא בבחי' תשובה עילאה²⁴⁶ — הרי בודאי שהם ראויים להיות במעמד ומצב של בני חורין.

וכיון שנמצאים כאן כו"כ מישראל, אשר "אכל בי עשרה שכינתא שריא"²⁴⁷, ועאכו"כ במעמד כמה פעמים עשרה, "ועמך כולם צדיקים"⁶⁴,

(240) ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

(241) תהלים נז, ג.

(242) ר"פ בחוקותי.

(243) שם, ד ובפרש"י.

(244) שם, יג.

(245) אבות פ"ו מ"ב.

(246) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג

ס"ע תקנא (נעתק ב"היום יום" ג תמוז).

(247) סנהדרין לט, א.

הקב"ה, הרי בשביל נתינת התורה זקוק הקב"ה למוקבלים — שלכן "החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה", כדרשת חז"ל (עי"ז ב, ב) על הפסוק (ברכה לג, ב ובפרש"י) "ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן" — ולכן יש לבני' חלק גם ב"מתן תורתנו", שאינו יכול להתקיים בלעדס.

(239) בשילוב שיחת ש"פ נשא שנה זו,

ושיחות חגה"ש וש"פ נשא תש"ל.

ורצונו של הקב"ה שצדיקים יגזרו והוא יקיים זאת²⁴⁸ — הנה: כל אלו שלעת עתה נמצאים עדיין במיצר ושבי', יוציאם הקב"ה ממיצר ושבי', גלות ודוחק ועקתא כו', להרחבה אמיתית, בקרוב ממש, ובשמחה וטוב לבב.

* * *

לז. וכן ברכה מיוחדת — בצירוף כו"כ מבנ"י, שעל כל אחד מהם מעיד הכתוב⁶⁴ ש"עמך כולם צדיקים נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", וצדיק גזור והקב"ה מקיים²⁴⁸ — בנוגע לאלו שכבר יצאו משם והגיעו²⁴⁹ לארץ הקודש²⁵⁰, שתהי' זו התחלה להרחבת הסדק שנעשה במסך המפסיק, ועד לבקיעת המסך באופן של פריצת גדר.

ועד שהקב"ה יפרוץ את כל הגדרים, וישרוף את כתלי הגלות²⁵¹, ויקויים היעוד²⁵² "קץ שם לחושך", ואז תהי' אתחלתא דגאולה, וממנה ידלגו ("אַרְיִינְשְׁפְרִינְגֶען") אל הגאולה האמיתית והשלימה — הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם, ומשיח צדקנו בראשנו, בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' — פ"א), והניגון "ניע זשוריצי כלאַפֿצי". ואח"כ התחיל בעצמו לנגן ניגון "לכתחילה אַריבער" לאדמו"ר מהר"ש.

לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה — נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכל הנאספים שיחיו מ"כוס של ברכה".

טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".

(248) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ו

(249) ראה גם תו"מ חס"ג ע' 172. וש"נ.

ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).

(250) איוב כח, ג.

(251) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר

בברכתו — שיהי' שם הענין של גיור כהלכה.